Государственная библиотека СССР имени В. И. Ленина 1964 г.

ДАЬХЕННА ДIАДЕННАД 1,2 МИЛЛИОН ПУНТ ЯЛАТ!

Гурахьа дIадийна ка бола ялат сиха чуэцаш латт Наьсарен производственни управлене «Алханчуртский» довхан кхоабача совхозе. 3200 гектара тIара ялат чуэца деза укхаза.

Из чуэцача 38 жаткен 21 комбайн а болх беш. Ловццача хана 2200 гектарех 1950 гектар мукх хьекха Iобиллар механизатораша. Мукх хьаккхарца цхьан из арда а болабеннаб совхозе. Аьрдад 661 гектара тIара ялат.

Лакха хьокхамаш даькар ялат хьоккача комбайнера Ажигов Iумарен Баркинхоев Къамбулатен. ХIара дийнахьа норма 25 гектар мара йоаца 35 гектар мукх хьекха касарах Iобуйлар цар. Ишта темпаш лох ца еш дика къахьегар цар касарех улла мукх оарда а. Нормах 20 тонн ялат арда дезача 30 тонн оард комбайнерех хIаране.

СУРТА ТIА: комбайнер Баркинхоев Къамбулат касарах улла мукх оардаш воалл.

И. Пиева сурт.

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союзе Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛА 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 81 (3933). Шинарди, 7 июль 1964 шу. Мах 2 кап.

ХЬАЛХА ЙОАГIА ШЕЛКОВСКИ, ГРОЗНЕНСКИ, НАУРСКИ, УРУС-МАРТАНА ПРОИЗВОДСТВЕННИ УПРАВЛЕНЕШ

КХА — КОМБАЙН — ЭЛЕВАТОР

Укх июль бетта дIайхача дийнахьа хьатта тIа вар Сунженски производственни управлене XIX партсъезда цIерахча колхоза керттера агроном Трепачко Иван Филиппович. Ка бола ялаташ чуэцара балхий сурт оттадир цо тхоне хьалхашка. Кхашка болх беш я, аьлар, 12 жатка, ялат хьалъэцаш йола 19 комбайн, цорел совгIа горох чуэцаш 4 агрегат. ХIаьта ялат сихагIа чуйца дакхара тIагIертта къоасам лоаттабеча колхозхоша дика пайда а эц шоай керарча ерригача техниках.

— Комбайний агрегаташа болх мишта бу хар дезаш дий шоI? — хетт тхога керттерча агронома. ХIаьта ший хаттара жоп а луш цо дувц: дика темпаш а лаьца болх беш ба дукхагIа бола тха механизатораш. Масала, дика къахьегарах совгIата лаьрхIа шозза ахча деннад лефетин жатка тIа болх беча Белкин Михаила. Ка бола ялаташ чуэцача къахьегама дика хьокхамаш даьхад комбайнер волча Лопухов Сергеа. Цо къахьегама доккхий толамаш дахара йола «къайле» хьайийцар кхай тIа кхачталца тхо дIадигача шофера Реутов Александра:

— Ялаташ чуэцара ше кийчйир Лопухов Сергейс ший комбайн. Бокха теркам тIабахийтар цо машина мел эшар дара. Хьинар кходанар. Сахуллаш воагIар со гараже, бакъда, массарел хьалха хьо а вайя ший арей кемана юкхе воаллаш хулар Сергей.

Кхолхазза юхаметтаотт хIанз механизатора цу хана хьийта хьа. Вараштта гектара тIара ялат чуийцар цо балха аравьяннача хьалхарча дийнахье в. Во хьокхам бац из. Бакъда цунах кхоачайбеш вацар комбайнер. ШоллагIча дийнахьа кхи а дикагIа къахьийгар агрегата коллективо. ArгI-arгIагIа комбайн лелаеш хул ше Сергейи, хIаьта даьларрах вовгIа механизатор вола цун воI Николайн. Юрта боахница профессионально-технически училище яьккхай Николайс. ХIара дийнахьа, ше болх дIаболабалалехьа комбайнага хьажа, цун эшаш дар ду цо. Шоай машина ишта Iуна, дар бахьан долаш цIачкха юкъагIа ца буташ болх бе вIаштIехьдоал даьн воIсн. ХIаьта шерра йоаржаьнча социалистически яхье хьалхле а яьккхай цар. ХIана аьлча, сахьат санна болх беш хул цар комбайн.

ХIара 20—25 минут массаза йоала хьалъюз комбайна бункер. Комбайна хьатIаера кIа дIакхухьаш йола машин, бакъда шофер опыт кIезига йолаш хиларах юхасоцие йиъзар комбайн. Из бахьан долаш 12 минут ейра.

— Ишта мегаргдац, новкъост, — оал шоферага С. Лопухова, — дукха ха зехьа йоа[illegible] вай.

— Аз массаза а ишта хьалъюз машин, — жоп делар шофера.

Шофер шоалгIа [illegible] комбайн шорттига юг Лопухова, оаача тайпара машин лелае вIаштIехьдоал шофера, хIана кхоза кIезигагIа йоайар ха машина хьалъюзаш, хIаьта сарлехьа машин лелае Iомавелар из. Из бахьан долаш цу дийнахьа дикагIа хьокхамаш даьхар комбайнеро а. 30 гектара тIара чуйцар касарех улле ка бола ялат. ХIаьта аьрда дIадихьар 450 центнер ялат.

— Кхы а дикагIа болх бе вIаштIехьдаргда тха, — йоах Лопухов Сергей, — дийнахьа 40—45 гектара тIара ялат чуэца лаьрхIа хьалхашка оттадаь декхар сийленца кхоачашдара тхоай вез дIакхоачар дергда оаха.

Цу тайпара болх беш я 22 комбайнах цаI, мишта болх бу кхычар? Делкъийна хIама два ха хиача сайце латташ сахьат совгIа ха йоаю дукхагIча комбайнаша. Агрегат юха а соцаййа тIадотт ялат машина тIа. ХIаьта денна болх ца беш латташ хул 6—7 комбайн: цудухьа паччахьалкхенна ялат дIадалара план кхоачашъяц колхозо, лоха да ялат чуэцара хьокхамаш. 23-ча июне денз 3-ча июлага кхаччалца 270 гектара тIара ялат чуйцад колхозо, деррига дIадийнар 5000 гектар совгIа ялат долча. Цунах хьагуш да ялат чуэцара балхаш ледара делилга.

Ха хьежаш, кхоибе безаш я хIара сахьат ха. Еррига торо оарцагIа а яьккха болх лерттIа вIаштIехь ца бовккхе лаьтта дусаргда дукха ялат.

В. МЕЛЕХОВ.
М. АЛВОГАЧИЕВ.

БЕРРИГА НИЗ — ДУКХАГIА ШУРА ЯККХАРА

Семилетка ялхлагIа шу дикача къахьегама толя. машца чакхдаккха гIерташ боахк КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумаша дегаш ураоттадаь бола колхозхойи совхозий болхлойи.

Вай республика хьалха латтача шурий-товарни фермай болхлоша шоай керттера декхар лерхI хIанз ахкай хьалех мамогга дукхагIа пайда эцар. Къаьстта дика кхетаду из Сунженски производственни управлене боахамий хьайбаш леладераша. Из хьахьокх укх шера хьалхарча ялх бетта цар баьча балхи итогаша. Цар шоай болх дика вIаштIехь ца баккхар бахьан долаш соахка шура кIезига йоаккхар сунженцаша, заданеши паччахьалкхенга шура йоахкара плани кхоачашъяцар. Укх шера гIулакх хувцаденнад цу управлене боаханашка, хьайбаш леладелга интенсификаце лерди тIа доаккхаш а шоай болх тоабеш а боахк колхозхой, укхаза кхетадаьд хьайбай боахам тоабара ферма хIара болхло бехктокхаме хилар. Балха культура лакхъяра кердадар, хьалха латтар, къахьегама овсарлен общественни хьайбай продуктивности лаккхъергъяр производствана юкъедахьар — из лерхI фермай кулгалхоша, специалисташа, болхлоша шоай декхар. Сунженски управлене дукхача боахамий фермашка довкъарах карбамид етт, Iесаштта хьувкха искусственни шура кийчъю.

Цхьабакъда, аля дезаш да хьалха латтача производственни управленейн районийн боахамашка хьайбай продуктивность лаккхъяра а валови шура яккхара а гIулаккаш ишттта дика латте а еррига республика хьайийцача паччахьалкхенга шура йоахкара план кхоачашъяра гIулакх геттара ясала латташ хилар. Республика 8 производственни управленех шинке мара кхоачашъяьки шоай планаш, цудухьа дIаяла езача шурех 6 процент тIайнсай республикана.

Къаьстта во латт шура яккхара а из паччахьалкхенга йоахкара а гIулакхаш, дIаяла езача шурех 16 процент тIайнсача Наьсарени 15 процент тIайнсача Урус-Мартанен производственни управленей боахамашка.

ТIехьовсача управленей боахамашка шура яккхара гIулакх ледара латтара бахьан да цар кулгалхоша, специалисташа, партийни организацеша хьайбаш леладара культурен цар продуктивности лаккхъяра фермай болхлой бокъонца оарцагIа ца бахар, кердадар балха юкъедахьара къамаьлаш дарал совгIа хIама ца дар, дикагIа йола опыт балха юкъеяхьар де а ца де а йиш йолаш а довцаш дакза дергдовца гIулакх да яхаш парте кхайкадер цар кхета ца дар. Масала, хьаэцаргда вай Наьсарен управлене боахамаш. Цу управленена чуйоагIача «Назрановский» совхоза Аьлти-Юртара ферма республике дикагIчарех я. Цу управлене кхича совхоаий фермашка а «Назрановский» совхоза кхыйолча фермашка а дулургдолаш дац Аьлти-Юртхоша деш дола гIулакхаш? Дика дулургдолаш да. Цхьабакъда, цу хьалха лаьттача ферма опыт кхыча фермай балха юкъеяьккхара оарцагIбоалаш бац совхозийн колхозийн кулгалхой а, специалисташ а, а производственни управленен парткомен болхлой а.

Ту тайпара гIулакхаш ла мегаргдолаш дац. Цхьаккха а ферма яц республике хьайбаш леладара культура а цар продуктивность а лакхье йиш йоацаш. Хьалха латтача фермай опыт, цар методаш массане а хьаэца йиш йолаш а хьаэца езаш а я. Шура йоаккхилга алсамдаккхара эггара хьалха де дезар да цетта доахан лерттIа Iалашдар, уж бокъонца кхабер, царна кашахьа хий моладар, тух далар, минеральни подкормка яр, кхы эша гIулакх дер.

ЦIендаь дIадаккха деза фермашка хIанз а нийслуш дола боахама нийса доал ца дар, болх тесса лелабар, къахьегам всала вIаштIехьбаккхар санна дола гIулакхаш.

Фермай болх тоабара бокхха лоархIам болаш да довхан детташ а царна гIулакх деш а волча хIара сага ферма болх тоабера хьакъехьара бекхтокхам лакхбар, фермай беррига болхлой хьайбай продуктивкость лакхъяра оарцагIбахар, тIаийца декхараш кхоачашдара хьайбаш лелалерий коллективаштта юкъе шерра социалистически яхь йоаржаар.

Бокхха лоархIам болаш из хьайбаш лелалераштта эшаш дола хьалаш вIаштIехьдахар, къаьстта теркам тIаьахийта беза лоам доахан ловжадеш а детташ а бола нах мел эшачунца Iалашбара.

Ше беча балхах хьахулар дукхагIа хилийтара хIара къахьегамхочун безам тIабахийтара бокхха лоархIам болаш да фермай болхлошта алапий телара гIулакх лерттIа вIаштIехьдаккхар а чакхдаккхар а. Баьча балха дукхалга а цунах хьохинначунга а хьежжа хила беза къахьегамах лу мах а.

КПСС ЦК февральски Пленумо белгалдаьхар юрта бохам тоабара де деза керттера гIулакхаш. Царех эггара лоархIамегIа дар де колхозийн совхозийн производствана интенсификаци яр. Из декхар кхоачашдара мел эшар долаш да вай республике. Iилмана карагIдаьнараши хьалха латтарий опыти шерра производствана юкъе а хьош организаторски политическ и а болх тоа а беш керда толамаш дахар.

АГИТАТОР — МЕХАНИЗАТОРА НОВКЪОСТ

ТХА къамаьл чакхдоалаш Урус-Мартана парткома секретара заместитела воа. Джанар-Алиева аьлар: — Укх шера къаьстта дика вIаштIехьбаьккхаб наха юкъе бу политико-кхетама болх «Самашкинский» яхача совхоза партийни организацо. Цу совхозе хьо вахача бакъахьа хетар сона.

Совхоза парткоме секретарь Магомадов Аббас вацар. — Из кореволгIаргва шолне ялат чуэцача кхашка, — аьлар согa. Делкъа хе хиннаар со шоллагIча отделене стане кхаьчача хана. Кулгаш дулаш хIама дез а селаIа а кийчлуш бар комбайнераш, трактористаш, жаткай машинисташ, ишта кхыбола болхлой.

— Укхаза се цIагIа волаш санна хет сона, — йоах жатка машиниста Хачероев Ахьмада, — дика даа хIама лоаттаду тхона, салаIа моттиг я, смена чакхъяьлча цIадахе гаьна йоланаль укхаза бийсаш йоах оаха.

Дукххача малаца хьамаьл дир аз. Къаьтга гуш да укхаза наьха йоакхо елга, цар дикагIа болх бара мел эшар вIаштIехьдаккха гIертилга. Кхай тIарча стане дешa безам болчоа централыни, моттигера газеташ, журналаш да, дика кийчъяьй гойтара стена а.

— Хьажал, — йоах агитатора Асаева Сахата, — ер да тха «Ка» яха пенгазет. Укх газета тIа механизатораша дувц балха тIа шоашта карагIдаьннарех, шоай опытах лаьца ездy. Нагахьа санна цхьаволча саго болх во бича, ший декхар дизза кхоачашца дича тхоай пенгазета тIа воаккх оаха. Цхьабакъда, дукхагIа бараш дика болх беш ба. ХIара механизатор ший хьинар ца кходаш, массогга сихагIа ялат чуэца гIерташ къахьегаш ва. Церна юкъе ба совхозе цIи хеза бола комбайнераш Дадаев Абдул-Iаза — Нохч-ГIалгIай Лакхехьарча Совета депутат, Амирханов Абдул-Жалил, Садулаев Али, жаткай машинисташ Умхаков Дуна, Хамидов Хасан, ишта кхы дукха бераш а. Цар шоай смении заданеш 110—150 процент кхоачашъю.

— Мишта тоабаьб оаш шоай болх? — хетт аз йов. Магомадовга.—Дукхха дуаца хIама да са. — йоах цо — эггара хьалха белгалдаккха дезаш да коммунисташ хелагIа мел йолча моттигашка къахьегаш ба, шоай гIулакхашца цар перте боацача наха хьокхам тел. Вакъалув совхоза партийна организаце секретарь. Масала, коммунист Сайдулаев Алие хIара денна СК-4 яхача комбайнаша нормах ялх гектара тIара горох арда езача 15—18 гектара тIара горох оард. Цу цIи хезача, дикача комбайнера санна болх бе гIерт цун новкъостий а. ДIахо новкъоста Магомадова дувц.

— Ка бола ялаташ чуэца дIадоладаларехьа партийни организаце хIара агрегата тIа чIоагIенр цхьаццa агитатор. Агитатораша механизаторашца беседаш ю, газеташ деш. Дукха ха йоацаш ше беседа ел агитатора Валидов Нухас дийцар «Лермонтовский» яхача совхозе цхьаболча комбайнераша дийнахьа 40—50 гектара тIара мукх хьоккхеш хиларах. Агитатора механизаторашца дика дIакхетебир вовлаяоша шоай болх мишта вIаштIехьбаьккхаб. ШоллагIча дийнахьа комбайнерахов. Амерханова 60 гектара тIара мукх хьеккар, хIаьта Эльмураевна 43 гектара тIара кIа хьекха Iоделлар. Ка бола ялаташ чуэцача укх лоархIамерча денош механизаторий бокхий новкъостий ба агитатораш. Кхы а дикагIа болх бара тIахьеx цар механизатораш, массане кхаьгадеш а дег чу дужаш а да цар дош.

ЦХЬАЬКХА — а дика хIама даьд совхоза партийни организаце. Кхашка массанена гуча дIоттаьлетт механизатораша тIанийца декхар довзийташ йола щиташ, цар тIа язлаьд мала хьаьца яхье вайна ва. Хов да къахьегамцара наькта безам совбаккхар хIанз чIоагIа лоаркIаме долга. Из гIулакх а лерттIа вIаштIехьдаьккхад укхаза. Масала, комбайнера ший балха норма тIехкхоачашйича цунна премена 5 сом ахча лу, жаткай машиниста — 3 сом лу, шоферашта — 2 сом.

ХIара комбайнера, жатка машиниста шоай балха книжка да. Цар тIа учетчика дIаязбу механизатора сменах баь болх, цунна совгIаш дола ахча. Цу хIамо ахы а дикагIа болх бе безам болийт.

«Самашкинский» совхоза коллективо укх шера Дяьлен амбарашка чутоссадза 900 тонн ка бола ялат, 1000 тонн хьажкIаш.

Из декхар дизза кхоачашдара шоай деррига хьинар оарцагIдаьккхад совхоза партийни организаце, берригача коммунисташа.

М. АУШЕВ,
тха свок. корр.

МИШТА ЛЕЛ КХАШКАРА БАЛХАШ

5-ча июле кхаччалца республика колхозашкеи совхозашкеи 74 эзар гектара тIара 46 процент ялат хьекхад.

Хьалха долх гуйран кIа чуйца доалаш латта Шелковской управлене боахамаш. Гурахьа дийнача ялатех ши дакъа хьекха баьннаб Грозненски производственни управлене.

Республика деррига боахамашка хьекха касарех улла ялат аьрда даьннад 44 эзар гектара тIара е хьекха хинначох 60 процент.

Ялат дIайдеча пунктазкe дIачуденнад 1,2 миллион пунт ялат.

Ялаташ чуэцача дукхача комбайнераша денгара-денга тIехкхоачашъю нормаш, къахьегама лакха хьокхамаш гойт. Цхьабакъда, ишта болх беш берригаш а бац. Укх шера ялат чуэцара темпаш соаккарчуя дукха лаккхагIа яле а, цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи ялат чуэцара балхаш дика вIаштIехьдаьхадац, ялат чуэцача техниках пайда во эц, балхаш цIена дац.

Цу тайпара ла йиш йоацаш дола гIулакх да Урус-Мартана, Шаьля, Наурски, кхыча управленей боахамашка.

Ялаташ цIенен сихен чуэцар, ялат дIачуйдеча пунктащка цахалдаш ялат дIателар — из да механизатораштеи кхачнарча къахьегамхоштеи хIанз керттердар.

(Чуэца дезачунна нийсдеш проценташа лаьрхIача)

	Хьекхал	Аьрдаш
Шелковски	66	62
Грозненски	62	59
Наурски	55	57
Урус-Мартана	53	62
Шаьля	43	66
Наьсарен	21	59
Сунженски	21	71
Ножай-Юрта	12	100
Советски	—	—
«Грозный» совхозаш	66	68
Консервни объединене совхозаш	100	72
«Скототкорма» боахамаш	33	45
Республика юртбоахама опытни станце	36	64

Нормаш тIехкхоачашъеш

Ялат чуэцача шоайла шерра социалистически яхь йоаржаьй Наурски производственни управлене «Гвардейский» совхоза 3-ча отделене механизатораша. ХIара денна шерагIа аржаш латт из.

Дукхача механизатораша шоай болх тIехкхоачашбу. Масала, Сатуев Катас СК-3 яхача ший комбайнаца хIара денна 212 центнер ялат оард. хIаьта Абуев Абуязита СК-4 яхача комбайнаца — 318 центнер. Шинна а механизаторо дикка тIехкхоачашъю шоай смени нормаш.

Яхье хьалха латтарий мугIарашка ба машинисташ Арсамбиев Салаудини Мамакаев Хавашe. Цар нормах хIара денна хьекха эзар 18 гектар йоаца метте, бокъонца хьеккар а 32—36 гектар. Юха ца соцаш а аара йоацаш а болх бу цар агрегаташа.

М. ТАДИЕВ.

ДИКАЧА ЛОАЛАХОЙ ГIУЛАКХАШИ БАРТ-ЦХЬОАГIОИ ЧIОАГIЛУ

Цхьана яь советско-норвежски коммюнике

Норвеге правительства вехарах ваха 1964 шера 29-ча июнера денз 4-ча июле кхаччалца Норвеге хилар СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрушев. Из Норвеге вахар Премьер-Министр Э. Герхардсен 1955 шера ноябре Советски Союзе вена хиларца дувзаденна дар.

Н. С. Хрущева, йоах цхьана яьча коммюнике тIа, къамаьлаш хиннад Премьер-Министр Э. Герхардсенаций Норвеге правительства кхыча членашцеи. Къамаьлаш деча хана массе оагIорахьарей доттагIал тIехьа вIаши дагабайннаб дунен халкъаштта юкъерча гIулаккий дешаштта санна, ишта Советски Союзан Норвегенея юкъерча гIулакхех долча дешашта а.

Шинна а оагIоно, йоах коммюнике тIа, раьза хиина белгалдаьккхар, укх тIеххьарча хана дунен халкъашта юкъерча хьалашка кхоххам тоъал кIаьдбенна хилар.

Уж барта баьхкар, къаьстта а хIинз яьккхача тайпара вай ханара тIема техникен дукха адам хIалак дергдола средстваши дегIаяьхкача хана тайп-тайпара социальни строяш йола паччахьалкхенаш машаре яхара политика паччахьалкхенаштта юкъера гIулакхаш дегIаяха дезаш йола лерда хилара.

Шинна а мехка правительстваштта керте латтараша, йоах коммюнике тIа, белгалбаьккхар чIоагIа дунен халкъашта юкъера тIаьхьожам а оттабаь массане а цIендаь герз дIадоаккхилга чакхдаккхара лоархIам. Цунца дувзаденна шинна а оагIоно белгалбаьккхар герз дIадаккхаран дунен халкъашта юкъера кхоххам кIаьдбаран цхьадолча даькъе чакхдоахача гIулаккхий лоархIам. Цар ишта белгалбаьккхар шера дунен халкъашта юкъера соглашенеш яра наькъаца ядерни герз дIахо доврждара вовлъерле яра лоархIам е.

Советски оагIоно нийса лоархIаш кхетадир Норвеге правительства норвежски территоре тIа идерни герз оттадаь ца хиларя оттаде из дага ца хиларя. Ишта йола позици Европа къадбаседехьа машар чIоагIбара гIулакха юкъа цIенхаштта дакъа лацар да.

Шинна а мехка правительстваштта керте латтараша, йоах дIахо коммюнике тIа, дунен халкъашта юкъерча торговле проблемаш а йийцар, дискриминацех мукъа йола дунен торговли мемогта дукхагIа детIаккхувлера шовш тIехьа хилар хьа а кхейкадир.

Советско-норвежски гIулакхаш дувцача хана правительстваштта керте латтараша раьза хиина белгалдаьккхар шин мехка юкъе дика бувзамаш латташ хилар, хьакхайкадир доттагIлени дикача лоалахойн гIулакхаш дIахо чIоагIде гIерташ шовш хилар.

Правительстваштта керте латтарий барт вIаштIехьбаьлар СССР-ан Норвегенен юкъера торговли шеръяргахьа хIара оагIоно къахьегаргхилара. Цу хакиа уйла тIаьхьйтар машинаш, оборудовани, шинна а мехка экономикана бокхха лоархIам болаш доле кхы тайпа товараш дукхагIа дохкилга вIаштIехьдаккхара.

Довзонна йистерча Пасвик яхача хи тIа гидроэлектростанци хьалъеча цхьана къахьнйга дика опыт хилар теркаддеш а норвежски оагIоно даьча кхайкаралца дувзаденна а, йоах коммюнике тIа, советски оагIув раьза хилар Пасвик яхача хи тIа керда гидроэлектростанци хьалъеча хана норвежски фирмашта дакъа лацара.

Правительстваштта керте латтараш раьза хилар, арктически хьалашка юрта а хьун а болхамий даькъе опыт а Iилмана карагIдаьккараш а дIа-юха эцар пайдана хургхиларах долча деша.

Къамаьлаш деча хана, йоах дIахо коммюнике тIа, белгалдаьккхар культура, Iилма, техника даькъерча шерра советско-норвежски контакташ шин мехка юкъера бувзамаш чIоагIдара, бокхача лоархIаме хилар.

Шинна а мехка правительстваштта керте латтараша белгалдаьккхар СССР Министрий Совета Председателя визатов юкъе хиннача къамаьлашен паччахьалкхенаш машаре яхара принципий лерда тIа Советски Союзан Норвегенен юкъера дикача лоалахой гIулакхаши барт - цхьоагIои чIоагIъяра новкъостал деригхилара.

БЕЛОРУССИ МУКЪАЯЬККХА 20 ШУ ДИЗАРА ХЕТАЯЬ ТОРЖЕСТВЕННИ СОБРАНИ

МОСКВА, 3 июль. (ТАСС). Тахан Союзий ЦIен Колонни зале Москверча къахьегамхой а Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен викалий а цхьана торжественни собрани хилар Белорусски ССР немецко-фашистски захватчикех мукъаяьккха 20 шу дизара хетаяь.

ЧIоагIIа дегаш айденна а болаш сийлен президиуме хержар новкъост Н. С. Хрущев керте латта КПСС Центральни Комитета Президиум.

Дезача денна хетаяь доклад йир Московски тIема округа бIухий командующе, шозза Советски Союза Турпала, эскара инарала А. П. Белобородова.

МИНСК, 3 июль. (ТАСС). Тахан укхаза къахьегамхойи Советски Эскара викалийи цхьана торжественни собрани хилар Белорусси немецко-фашистски захватчикех мукъаяьккха 20 шу дизара хетаяь.

Собране доклад йир КПСС ЦК Президиума членалла кандидата Белоруссе КП ЦК хьалхарча секретара К. Т. Мазурова.

ЮХА ЦА А УВЗАЛУШ ТІАГІОРТА

МАЙ БУТТ болалуш парте Нохч-ГІалгІай обкоме оарц доаккхаш письмо дера комсомолкагара Хашагульгова Риммайгара. «Сона тІа, — яздора лакхерча классе деша хьІача йоІо, — Іаьржа зохк дессад. Са лоІаме а доалаш, со раьза а йоацаш Ачалкхерча Кузигов Мадига Юсапа йийхай со. Из саг сона вовзаш а вац. Со духьале еш йоллаше а се дас Хашагульгов Элмарзий Элмарзас ехкай со урдона 800 сом а яйца. Ши кІира даьлча маьре яха еза са. Аз даьгарен Кузиговгарен хьадех из сий доаца барт бохабар. Бакъда, са дас йоах мушашца ехка а йийхка Кузигов волча йохийтаргья.

Со маьре яхийталехьа дех аз шугара цу гІулакхага хьажа а хьежа сона гІо дар. Из ца дойя са вахар хІалах хургда...»

ЙоІо дайтача письмос оарцагІбаьхар парте обкома болхлой. Кхалнаха юкъе беча балха отделе инструктор Мархиева Роза яхар цига. Риммайна торо елар 11-гІа класс яккха. Из бераш хьалхиедер-педагог хила уйла йолаш я.

Римма даси из йийхачох шариІата бокъонех даь «договор» дохадир. Яьнна цІа ханнахьа йоайнр. ХІаьта а доагама хьаж йоагІа. Кхалнаха юкъе беча балха парте обкома отделе керда хоам кхаьчаб. ХІанз лоаман кхыча йоІо гІо лех. Из комсомольски организаце секретарь, институт йистейоаккхаш я. Ши кІира да йоІ улица тІа арахла ца юкъа. Студентка езаеннай, из вІалла а ца везача, милице лейтенанта коммуниста Тангиев Баширана. Цо йоІий даьгара дош дебаккхад из шийга маьре яйтаргйолаш. Бакъда, тІехьагІа йоІех къа а хийтта ший дош юханйоцар дас. ХІаьта а Тангиев йоІ Іехвеш, кхерам ба.

Нохч-ГІалгІайчене из тайпа гІулакхаш каст-каста хІана хул? Кхыметтел парте членашта юкъе а хІана а тІехьа долаш хІанах кхалсагаца деладу феодально-байски гІулакхаш?

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР-е беш бола идеологически болх байзача торо хул ер вывод е: республика идеологически нираш, коммунисташ оарцагІбаьхабац феодально-байски замахи дыла уйлаеш дисараша къовсам лоаттабара, вай советски законех моральни дош ца хетараш, цаьна вахар тедхадераш хоадамболлаш духьала леттац. Цхьайолча партийни комитетий болхлошца дукхагІйолча хана обороните льни позицеш доац. Оарц доаккхаш шоашка хоам кхачча мара тохалац уж. Административни органаша «сег йийхараккъара» поалиска доаккх. ХІаьта «саг йийхараша» къаьнача Іаьдалах шоай сий дайна лерхІ, шоашта «вас» яьчарна бехкам бе моттиг лех.

Хетаргахьа, нийсагІа хургдар обкома идеологически отдело, парткомаша цу тайпарча гІулакхий деррах нохчийн гІалгІайн къамех коммунисташ, дикагІбола лектораш-атеисташ бахийтача, хІаьта цар юртара нах хьегул а баь царца цхьана уж дешаш дийцача. Цу тайпарча гІулакхашта партийни комсомольски организацеш чІоагІа фелал йолаш хила еза, кхалсагаца феодально-байски гІулакхаш деладердоацаш леладе беза кхетама болх.

Цу балхах дахар ма дий цхьайолча партийни организацеш цу тайпара факташ теркал а ца еш, уллун гІолла тІехьовлар. Кхыметтал цхьаболча партийни кулгалхоша лерхІ раьза а боацаш мехкарий маьре ахийтар теркам бе беза гІулакх дац аьнна.

Республике цхьадола балхашъм ду дІахача замах юхедиса во гІулакхаш наьха сакхетамчура дІадахара. Бакъда, из болх формально лелабу. Партийни комитеташка кхалнаха юкъе болх бу отделаш я. хІаьта юрташка — кхалнаьха советаш. Болх беш я политграмота школаш. лаьрххІа вІашагІьехкача группашка шоай общеобразовательни боарам лакхбу цхьаболча лоаман кхалнаха. Нохчийн гІалгІайн меттала арахийцад лоаман кхалнаьха бокъонаш йовзийташ йола плакаташи памяткаши. ХІаьта а идеологически болх лелабеш воха парте обкома секретарь Б. Габисов мукІарал ца дича валац:

— Оаха дукха терко йойя а из болх хила боагІача тайпара бац. Бутт дІабодац парте обкома бюрос кхалнаха юкъе беш бола болх товбара дош ца дувцаш...

Аз къамаьл дир республике эгтара йоккхагІа йолча Шаьла производственни управлене парткома пропагандисташца. Цар дийцар управлене юрташка тІехьарча хана нах бахача цІеношка массехк бІаь лектори болх бе йолаяларах. Кхалнаха юкъе хьнаре болх бу.

Бакъда, тІагІерта пропаганда кІезига я. Лектораша нагьнагахьа мара бокъонца долча вахара факташ ювцац, партийни организацеши коммунисташа мела кийчбу тІехьайнсача уйлашца лоаттабеча къовсаме. Цу дерригнех чІоагІа дийцар комсомола Шаьла производственни управлене комитета секретара заместитела Пайхаева Сапитас.

— Оаха, лоаман кхалнаха дІадовзийт Конституце царна еннa бокъонаш. Фу пайда боал пох, нагахьа санна царех цхьабараш цу башха-дикача бокъонех пайда эца йиш йоацаш хилча?

Уж бокъонаш телхаеча маІача нахаца бе беза болх ца бар леций-хьогІ из? Партийни советски органаша лов цу тайпарча маІача наьха аха дайна гІулакхаш. Алхха цхьан Шаьла районе тІеххьерча шера маьре ахийтай 23 кхувш йоагІа йиІиг.

Комсомола управлене комитета секретара заместителя Пайхаевас дувц пропаганда вІашагІйоллача дола цхьаькха цІенхашттара кхоачамбоацар.

— Кулгалхоша директива мара телац, — йоах из. ХІаьта каст-каста бахача наха юкъе къамаьлаш дой цар шоаш? Къаьнча гІулакхашта духьала къовсам лоаттабара шерра общественность юкъеоза гІо дой-теш цар?

Бакъдар бакъ хила деза! Партийни активо собранешко, пленумашка, парте обкома бюро йолаш хьалха йоах КПСС ЦК июньски Пленумо берриге кулгалдеш бола болхлой шоаш дакъа лоацаш хила беза идеологически балха юкъе аьнна еина указени. Бакъда, гІулакх хабарал дІахо доаьц.

УКХ ШЕРА март бетта парте обкома бюрос дийнар республике бахача наха юкъе атеистически болх белга минга латт. Белгалдар Наьсарени Грозненски партокомий, КПСС Октябрьски райкома дукхагІа бола членаши кандидаташи цу доархІамерча гІулакха юкъе дакъа лоацаш боацилга. Шаьла района 52 активистах наггахьа сиго мара книжкаш дешац, истаща цхьана кино ахац, дезала членашта дешар ца ковлга дІадехкча гІодаш.

«Из доашаш да, — аздаьд обкома бюро решене тІа, — нагахь санна кулгалхоча хадраца дына духьалара уйлаш йолаш нах хьалххебара балхаш дойя наха юкъера цар авторитет йоаргья яха зуламера уйлаш республике йоаржаеш йоладаь».

Ший решенеца обкома бюрос партокомий бюро, берригa членаш, ВЛКСМ комитетий секретараш, советски, боахама, профсоюзни, культурно-просветительни организацей кулгалхой деххарийла баьб цена йоазоне, радио чу гІолла, хІаьта иштта къахьегамхошта хьалхашка массаза а лекцеши беседаши е.

Из соцам баьнул тІехьагІа фу хувцаделар?

Аз къамаьл дир Шаьла производственни управлене парткома секретара заместителаца Абаев Бакаца. Цо дерхІ нах хьалхебара болх районе тІехьарча хана айбеннаб аьнна.

— Бакъда хьалха санна болаш ба общество сесагоце бІаргабойта довстама хеташ боле нах, — йоах нов. Абаев. — Райисполкома планови комиссе председатель Исаев Махьмад, юкъерча школа директор Берсанов Ахьмад, Серженьюртовски юртсовета председатель Мукаев Зоврбиш хьалха а нхабеш исташа кино, хІана а ахац. Царна бІарахьежаш иштта лел «Джалка» совхоза звеньевой коммунист Саидов Баудин а, кхыбола дукха маІа нах а.

ДІанхача замах дисачуца лоаттабу къовсам толам болаш хургба эггара хьалха тІагІорташ партийни актив, коммунисташ, интеллигенция хуле. Цар тела беза коммунистически хьисаве вахара хьомах.

Парте обкома бюро гІайртар республиканкески организацей кулгалхоша бахача наха хьалхашка къамаьлаш дергдолаш гІулахх дІашттІехьдаякха, белгалъьча юрташта чІоагІбор уж. Бакъда, парте обкома секретарь хиларца идеологически болх бе безача Б. Габисовен просвещение министра М. Умаровен мара юрташка атеистически темаех лекцеш йийшац. ХІаьта воллар? Цар тайпатайпара бахьанаш доах, мукъа дац тхо а яхаш. Лекцеех мара латтацай гІулакхІ Масса а кулгалхочо, коммунисташа хьинаре, тІагІертта, хІара денна къовсам лоаттабе беза дІахача замах диса во гІулакхаш дІадахара.

Нохч-ГІалгІайчен партоганизаце тхьо эзарнел тІех пропагандисти агитатори ва, специалистий интеллигенцей йоккха арми а. Нагахьа санна цу массане а дІахача замах юхедисача вочча гІулакхашца къовсам лоаттабеца хьинаре дакъа лоаце царна хьадхашка лоатталургдац цхьаккха баьде низаш.

А. НАВОЗОВ.
(«Правда» корр.).
Нохч-ГІалгІай АССР.
«Правда», 2 июль 1964 шу.

МОСКВА. Лихачева цІерахча Московски автомобильни завода кийча продукци йолча склада йоккха территори, автомашинаша укхазаьа хІаза денна мехка еррига районашка дІаухийт машинаш тІаетта йола машинаьъа составаш. Довзол дехьа а чІоагІа хоатташ я цу завода продукци. Московски завода марка тІайолаш йола машинаш дувен дукхача мехкашка дІаухийт.

Сурта тІа: машинаьъа платформашта тІайотта кийчъяь латта автомобилаш.

В. Кошевой сурт.
ТАСС фотохроника.

ДИКАГІБАРИЙ СЛЕТ

Укх деношка коммунистически къахьегама ударникий бригадий хьалхара слет хилар Новогрозненски мехкадьтта чакхдоахача заводе. Эзар гаргга саг вар слете дакъа лоацаш. «Новогрозненски мехкадьтта чакхдоахача завода коммунистически къахьегама ударникий бригадий хьалхарча слета доакъашхочовъ аьнна тІаяздаь хоза блокнот, къолам, художественни книжка делар царех хІаравена.

Коммунистически къахьегама тІехьа лоаттабеча къовсамахи заводе ди тІехьа из шерагІа баржаш хилараха льаьца укхаза къамаьл де доз делар завода директора нов Грачевне. Иштта шоай къахьегамач, кхоачамбоацарех льаьца цига къамаьлаш дир дукхача коммунистически къахьегама ударникаша.

Коммунистически къахьегам шерагІа боаржабара тІехьа цахеддаш къовсам лоаттабеш хьвоагІача 15 сага маьхера соьгІаташ делар слете. Цул соьгІа укхазе белгалбаьхар тІанийна деххараш тІеххоначашеш бола коммунистически къахьегама ударникаш № 43-3 йолча установкера воккхагІвола оператор Платонов Алесандр, № 43-4 йолча установкера боккхагІбола операторша Александрова Зоии Шубин Николайн, ремонтно - гІишлой участка дахчан шьар Кукулов Хетах, № 25-2 йолча установка оператор Тупицин Александр, кхыбараш.

Т. МАГОМЕДОВ.

КЕРДА МЕТОД

Кердадар балха юкъеххухьаш къахьегарах дийна лакхьенна къахьегама овсарле «Красный молот» яхача заводе.

Ярославски моторни завода слесара Грачев Юре дІаловдаь дика гІулакх хьадлаьца дукха болхлой ба тха заводе. Профильни шлифоване а еш, нийса обработка ю инструмента. Цох боккха пайда боал. Цу инструмента кердача методах обработка еча дІабода къахьегам 10-аза кІезигагІа ба, хІаьта слесарий-лекальщикий къахьегама овсарле шоазза лакхлу. Арахецача продукце дикал заказ а хул. Тха заводе лаьрххІа вІашагІьелла я производственни школа, инструментаьта профильни шлифовани ю общественни инструктораш кийчбергба цига. Ярославски завода слесарь Грачев Юрий ший балха опит хьадуш хІана тха заводе ва. Из ва коммунистически къахьегама ударник, цо ший метод цаьца 7 шера план тодамча кхоачашьаьй. ХІанз дукхача предприятеша къаьстта тха завода коллективо шерра балха юкъехьош я из.

Е. СВЕНТИЦКИЙ,
«Красный молот» яхача завода инженер - нормировщик.

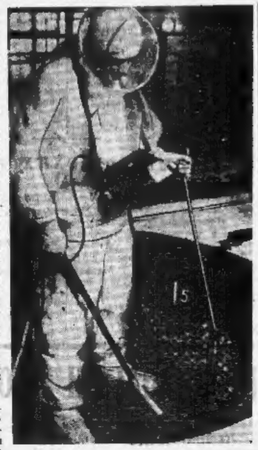

Иті шу даьнйад дукен тІа эггара хьалхара СССР Іилмай Академе атомии электростанци йилла. Цу шерашка Іилма - тоххамех экспериментальни балхаш даьд Советски Союзе атомни электростанцеита эффект йоккхагІа йола реактораш харжа гІертаж.

Опыто хьахьеххад, хІанз цхьадолча мехкашка хьалъяь е хьальеш йолча цІкха шертагача нейтронашца болх беча реакторех пайда а эцеш атомни энергетика дегІаухалург ца хилар. Цу реакторша уранаца-235 мара бац болх, хІаьта из Іеламдарча урана хІара тоннах 7 килограмм мара делац. Вож юхеусар — шортига нейтронаш хьакъасташ доаца уран-238, отходаца дІакъаст. Ядерни энергетика шерра промышленни дегІайоалвеча хана низаш дукха дІаваийтача Іалама урана запасаш сихха кхоачалургьяр, хІаьта адамаш энергетически ресурсаш кхи белгалъядаа соп а йоагалургьацар.

Эзараш шерашка электроэнергеца нах Іалашбеш йоккха ядерни энергетика дегІайоаларе дехар кхоачашлен йиш яц «масса» реактораш — иштта баллассача нейтронашца болх беча реакторех-размножителех — дукъа ца хоалайнча.

1949 шерра а украински академика Лейпунский Александра хьахьекхад массача нейтронашца болх беча реакторга ядерни энергетика гІулакхашта эшача ерригча Іалама уранаш торвах бизза пайда эца йиш хилар.

СССР атомни энергех пайда эцара йолча Паччахьалкхен комитета физико-энергетически институте шовзткъе иттлагІча шерашка дену хьа Лейпунский Александрен профессора Казачковский Олегеи Іилман кулгал ца шерра тоххамаш де доладир массача нейтронашца болх беча реакторий Іилмаца инженерни проблемашта.

Л. Носова сурт.
АПН.

ЦХЬАН ДЕЗАЛЦА

А. КУЧИЕВ,
КПСС Къилбаседа-ХІирий обкома секретарь

КЪИЛБАСЕДА - ХІирашкахье вІашагІъелла 40 шу дуза да гаргахкоачаш латт. 1924 шера 7-ча июле вІашагІъелар 1936 шера автономни советски социалистически республика а яь дІаоттаяь Къилбаседа-ХІирий автономни область.

Йоккхача событена санна кагъя болх цу дена республика къахьегамхой. Советски Іаьдал бахьан долаш паргІатон лоІами кхаьчад хІирий халкъага, экономически культурни вахаре оалангара дена хувцамаш даьд цо.

БІаьхий ба тха моги, фаьлгаца дувцаш санна хоза да пун Іалам. Цхьабакъда, Сийлахь-Йоккха Октябрьски социалистически революци хилалца йолча хана бала бар дайттан ченашкара рузкъаш, хІаьта бокъонех баьхача, вІалла торо йоацача хьадашка бахача хІирий къеча наьха дог хьастацар Іалама соьгІаташа.

Пролетарски революцига республика къахьегамхошта, вай мехкарча дерригача воих халкъашта а санна, паргІатачеи вразеpчеи вахарга бола никъ хьабиллаб. Доккха баркал оалаш дагаух хІирий халкъа шай кхелий хьакъехьа В. И. Ленина. дас санна, йоазо яь хилар. Советски Іаьдал даьнначa хьалхарча шерашке а деза по ше новкъостал дера Тирка йисте дахача халкъашта, цу дакъо Къилбаседа-ХІирий къахьегамхошта а, 1920 шера апрель бетта дог тохадолийташ долча документа кулг яздир В. И. Ленина. «Ловмарошна дІакхайнаде. — йоахар цун телеграмма тІа. — эгтара хьалха Совнаркоме заседани хилча, коло тІакхаьчача лоамарошта ахчанца новкъостал дийтаргхилар, хІаьта тІехьагІа царна дІахоаргдолча ахчан чотах хІана царна 200 миллион сом дала бокъо еннай».

Ленински къамий политика чакхъяккхар бахьан долаш автономи елар хІирашта, бизза шоай лоІаме хилар уж.

Советски Іаьдал латтача шерашка Коммунистическе парте хьалхленца, сийлахь-доккхача эрсий халкъо а, хІаьта иштта-вай мехкарча воих халкъаша а нежарашке новкъостал а деш, толашна республика а хиина дІаэттар Къилбаседа ХІирашкахье, овлангара хувцамаш хиниах бахача наьха экономически культурни вахаре.

ХІанз ХІирашкахье — беша долча металлурге, электротехника, приборостроене моги. ХІанзарча тайпаех йола 130 предприяти я тха болх беш. Царна юкъе я республико дочкхал деш йола «Электроцинк» яха орден лелаю завод, крахмало-паточни промышленносте йоккхагІа йола предприяти — Беслански маисови комбинат. Садонски рудоуправлени, автотрактории, электрооборудоване завод, стеклотарно-изоляционни, «Газоаппарат» яха заводаш, кхыраш.

Республика промышленносто валови продукци 1963 шера 1913 шерарчул 113-зза дукхагІа арахец. ХІанз хІара кхо де массаза доал пун промышленни предприятеша арахец Къилбаседа ХІирий промышленносто бІарчача 1913 шера хьаьър миссел продукци.

ДІадахь итт шу Къилбаседа ХІирий есторо чухь, берригача мехка исторе чухь а санна, къаьстта моттиг дІалоацаш да. Гаьнна дІахьалха аьхний республика цу шерашка.

Шозза соьгІа лакхбеннаб Къилбаседа ХІирий промышленни продукце боарам. Халкъа боахамга дІаяхийтай капитальни вложенеш 417 миллион сом. Уж шозза дукхагІа хила мегаш я цул хьалхагІа дІа мел яхача хена капитальни гІишлонта дьожаьь хинерел. Продукце бІаьш тайпаш хьаду республике. ЧІоагІа еплаваш, цинк, даш, вольфрамови саьрг, шуша изолятораш, дукха а кхыйола хІамаш Советски Союза массе мишинге ухийт.

Тха предприятей марка тІайола хІамаш чІоагІа ховтташ чу доазол дехьарча мехкашка. ХІанз иттаьш тайпаш продукци яхухьийт Европа, Азе, Америка, Африка 27 мехки. Тха заводо хьадаьча электросахьатташца нийсьо ха Къилбаседа Вьетнаме, Непале, Монголе, ОАР-е, Болгари, Афганистане бахача наха. Беслански маисови комбинатера крахмал кхухьийт мала лепача Кубе, хІаьта Къилбаседенгахьа, Финлянде вагонаш ух декстринаца (крахмалех гагмегаш цхьадолча дакъах хьийола продукт, промышленносте пунах пайда эц басар хьоккхаш а хІама вІашагІа лоттар а йолча веществаш санна).

АЛЛЕННАБ тха шуьта беш хьам а. Колхозни строй хьалаш хилийтах из толамо деІаахара. Іахмаца карагІдьачарех пайда эцара. Балха овсарле лакха йола техника я республика колхозашкен совхозашкен. 85 процент хьие мегаш фермашна 90 процент гарта шуьтера цІеноша электрификаци яь да. Лакхерен юкъерен квалификаци йола 10 соьгІа специалист хьоан хІане хІара боахама юкъера дахьрхІача.

Укх тІехьарча шерашка юрт боахама производство дІеш парте чакхдаьхача гІулакхаша йиш хилийтай альттацарен хьайбашкарен йоала продукташ республике дикка алсамъяха. 1953 шерана нийсачча соахке дальчкха илат 82 процент дукхагІа хилар, дулх — 2-зза хІана хиланзар дьана, шура — 4-зза соьгІа, фуаш — 3-зза хІана хилийзар дьена. Цу юкъа 49 процент дукхагІа хиннад доахан, хьаьхарч — шоазо соьгІа дукхагІа.

Дикалча цІа хеза а хІирий хьажкІаш. Тха колхозийи совхозийи кхашнара гибриди фу чІоагІа дика лоархІаш да дукхача областей, краей, республикий хьажкІаш лелаераша.

Цу маьхерча культура хьувзамаш лакхар духьа яхь йоаржаьй республика хьажкІаш лелераша. Іоаьча опыто йиш хулийтаргьа из деклар кхоачашхе. Мехка шерра йоазаш я дикагІа волча хьажкІаш лелаечун Социалистически Къахьегама Турпала Х. А. Албегова цІи. Ше къамаьлаш деча хана цунах хоов дийцар Н. С. Хрущева. Йоккхийча моттигашка хІара гектара тІара 70—100 а ялы соьгІа а центнер фуалъьхача хьажкІий йоах Алагор Темирфе. Власнов Николая, Шанаев Казбека, кхІйча кхаш лелеча мастераша.

Йиззача кийчоица цигъа бахкар колхозий эхархой химена интенсификацен бІаьстенна. Ляьтта лелаяераша дикагІа йолча хьамашка дІайийра бІаьстан юкъьера хІамаш, тешшаме ларк еллар семилетка илхагІча шера хьунянъама, дика Іунал ду тІаьккача хІамашта.

Предприятей, колхозий, совхозий коллективаша йоахеча къахьегама коталокашка доккха дакъа лоаш коммунистически къахьегама тІаьхьара болам айбераша. 60 эзар хІана вац дьнина дикагІа вола производственияш мугІараша. 650 гарга бола цехо, бригадо, смено, участко, фермо, звенос хІензле а яьккхай коммунистически къахьегама коллективаш яха из сий хола цІи.

Из яккар духьа къовсам лоаттабеш я тхьаь цаІ промышленни предприяти, хІаьта иштта «Ильича васкетех» яха Архонски колхоз а хьакхаре лелаю «Терек» яха Моздокски совхоз а.

КПСС XXII-ча исторически съезда решенеш хкоачеш а еш Къилбаседа ХІирашкехьарче къахьегамхоша доагІаш дола дакъа лоаш коммунизма материально-техническе базе хьаеча.

* * *

СОВЕТСКИ Іаьдал латтача шерашка карагІаьнна сийлахь-доккха хІама — ХІирашкахьара къахьегамхой наьйкин культурни дегІабахар.

Революци яллелехьа сина Іаза тоххаш дар хІирий халкъ. Пиччаьа Іаьдало масее оагІорахьара хьаллааттадора тІеьхьалса патриархально-феодальни гІулакхаш, культура йоаца, баьде гІулакхаш.

Боккха болх чакхбаьккхаб республика къахьегамхошта илайна хьеха душ. вакхчерен самалаш карен ширдаьнна гІулакхаш хІадоахаш. Сийрдаьнна товенкай хІирий халкъа ньаман культура.

Хьалхарча хана ХІирашкахье цхьаькха а лакхара дешара заведени яцар, хІаьта 85 церковно-приходской школе дешаш чоргаш а 6558 дешархо мара вацар. Фу школаш яр уж я е! Къаман поэта К. Хетагурова гІайгІа долчу йолаш яздаьд: «Сердалое учреждененачул дукхагІа ахийн тара я доаман хІирашкахьара школьни зданеш. Готта, доха, вІалла а хьехаша дола тІох детта кхийш, дукхагІча даьхе топкар цьаьха кІийле а, хагий коргаш а, ишка меттел уллаш дитъячча аьшка дист а йолаш дола». Хозахетдаь дац цу хана бахача наха юкъера дийша нах итт процентал дукхагІа ца хилар.

ХІанз Къилбаседен ХІирашкахье — массабаргаш а дийша бола республика. Советски Іаьдал латтача шерашка хьайийлай дукха тайп-тайпара дешарен Іилмани заведенеш. Бахача ах миллион наха — йиъ вуз: медицински, юртбоахама, горнометаллургически, педагогически, кхоь Іилма-тохкама институт, хьехархой говзал лакхьо институт, торгови юридически институтий филиалаш, 12 техникум, 218 общеобразовательни школа, 12 школа-интернат, 14 профессионально-технически училище. Къилбаседа ХІирашкахьа школашка, лакхерчен юкъерча специальни дешара заведенешка дешаш 126 эзар саг ва — бахача наьхах хІара виълагІа вар.

Республика бахача нахах хІара 10 эзар сага 242 студент кхоач — США-рчул шозза дукхагІа, Англерчул барлІозза дукхагІа. Иранерчул 27-зза дукхагІа. Халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошта хІара шера кхо эзар соьгІа специалист арахец вузашеи техникумашеи.

Революци яллехьа баьле а теІаль а даьллача хІирий халкъо къаман советски интеллигенце кадраш яхеьй. Алхха Дигорачча цхьан юртара аьннаб 10 профессор, Іилмен 15 кандидат, 6 писатель. Паччахьалкхен преме кхоь лаурет, ялх Советски Союза Турпал, кхоь инарал, 500 соьгІа инженер, лор, агроном, хьехархо.

ХІирий халкъ духовно дегІадара тошад — цун творчески кадраш: писателаш, художникаш, композитораш. Алхха укх тІехьарча шерашка хІирий литература дІаьхий хиинад «Вахар вахаь дешад» яха Д. Мансурова повесть, М. Цаганарво, С. Марзоева повесташи дувцарши, кхехкаш латта къахьегамхой вахар хьехьоккхаш дола Къовсамгара къовсамга» яха К. Ватоева, «Лоаман садкъа» яха Т. Джатиева, «Солнцеворот» яха А. Агузарова романаш санна йолча башха-дикача произведенеша.

Массанахьа а дукха культурно-сердалое учрежденеш а республике. Городашкен юрташкен и 199 клуби культура ЦІаи, книжкай фонд кхо миллион соьгІа книжка а долаш йола 428 библиотека, 146 кинотеатри киноустановкеи, 500 соьгІа художественни самодеятельносте коллектив.

ХІирашкахьара ерригаш а хІана яц аьнна йола нах бала моттигаш электрификаци радиофикаци яь я. Болхлой, колхозхой, гІулакхерча наьха цІеношка телевизорий бьоцаьра экранаш летаеннай.

Къахьегамхошта коммунистически хьехам балара лоархІаме ра средство а хиина дІаэттад кепа йоазув. КІезига тираж а йолаш 2 газет мара арадалацар 1913 шера ХІирашкахьа. ХІаьта республике кепа деттаж арадул 13 газет, «Мах-Дуг», «Пионер» яха журналаш, «Советская Осетия» яха альманах.

Низех товенна а йолаш яьвъчай республика шай юбилейга. ХІирашкахьарча къахьегамхой дегаш гІоздоах шоазтхьа шера чухь хьабенача наьхъа башка-дикача итогаша. ДІахо кхы а дукхагІча ннзаца айлургда ХІирашкахьара дерриге производительни низаш, хІахо тоалургья халкъа культура.

№ 12 йолча «Агитатор» яхача КПСС ЦК журнала тІара.

ШИ ДИ ХЬАЛХА

Къаьнача майдан фонаех бирза пайда эцеш хьинаре къахьегаш ба «Старогрознефть» НПУ мехкадьттахой. Ер шу доладенача деношка цхьан скважино мела тІоавашкара йоккха мехкадьтта кІедж техар. Цул тІехьагІа кердача №№ 643, 648 йолча скважинашта бурув тоха хІадоладар, хІаьзленье царех хІаравена теха бурув 2000 метр да, планах лаьрхІачул дукхха дукхагІа да из. Укх денашка № 649 йола скважина хьальъ баьлар гІишлойхой. ХІанз цига бурув тохара болх дІаболадаьб Старогрознески бурув деттача конторе коммуниста мастера Уданова Владимир Ильича кулгалдеча бригадо. Цо тоха деза бурув 4400 метр да. Эггара хьалхарь 40 метр бурув техад бурильщика И. Медведева кулгалдеча смена. Цига дика къахьегарна белгалбьнна ба Р. Мавладиев, Ю. Иванов, кхыбараш. Бурув деттачара оборудовани дика делаю слесараша И. Капитонова, А. Носова, кхычар, 2 ди планах хьалха бурув тоха йолабелар бурув деттараш.

А. ТИЩЕНКО.

БАРТ ТАЙНАЧА—ТОЛАМ

ГРОЗНЕНСКИ крекинг-завода установкай коллективашта юкъе дика къахьегарца белгалъьнна я Овсянников Иван Петровича кулгалду № 1—2 йолча установка коллектив. Коммунистически къахьегама сийлен цІа лелаеча цу коллективо болх дика вІаштІехьбаьккхаб. Заводе хІачуваьлча балха тІа дьалха латтарий портреташ доахк мугІара хьалтеха. Царна эггара дикагІа бІарг тІаоттаргбалча хьалтеха доал Иван Петровича сурт. Миччча хана установка операторие дІачуваьлча гургва из технологашца балхах лаьца беседа еш е режим тоаяра царна новкъостал деш. дайм кийча ва из шийгара эша новкъостал де.

Иштта по боах вІаштІехьбаккхарга хьежжа дика да установка технологаша доаха къахьегама толамаш. Ялх бетта сийрда продукци арахецара план 15-ча юне кхоачашъяьй цар. хІаьта валови продукци арахецара план 17-ча юне кхоачашъяьй. Планал соьгІа коллективо ях шера арахийцай массехк эзилон продукци. ВорхІ бетта план мишта кхоачашъе лерхІ оаш аьнна, из хаттар дача, цхьакхе санна установка технологаша цІелгаш тІахьокх шита тІа уллача коммунистически къахьегама мандата. Цо лекхарийла ду тхо яхы а дикагІа къахьега, — йоах цар. Сийрда продукци арахецара 7 бетта план 12-ча июлех, хІаьта валови продукци арахецара план 16-ча июлех кхоачашъе дош дениад технологаша.

Ши-шегІа хьахинадац уж къахьегама толамаш. Цхьа минут ца зехьа ца боаеш къахьегаш ва хІара технолог. ХІара бутт йисте массаза бала баьча балха итогаш ю, балха юкъе нийсдеана кхоачамбоацараш дІадахара керда предложенеш тел технологаша. — Даьлох кхоачамбаь Іеш дац тхо, — йоах Нохч-ГІалгІай АССР Лаьдехьарча Совета депутата Назаренко Надеждас. Балхага хьежача из да а да иштта.

Российски Федераце 30 миллиард фоаде а дика даькъа доал технологаша. Цхьа бутт дІабодаь плана соьгІа дукха а продукци ара ца хецаш. Цул соьгІа дика къахьег рационализатораша а. Укх шера балха юкъейихьай 8 рационализаторски предложени. цар паччахьалкхена баь пайда эзараш сомаш ахча да. Рационализатораша юкъе дикагІчарех лоархІаш ба ин. Захаров, Рожков, кхыбараш.

Шоай балха говзал лакхъяре чІоагІа тІаккхуаш ба болхлой. Цу дакъе цар дика пайда эц установкера дикагІйолча опыта школах. Цига духш установка технологи кердаеххарах, винсерна дикагІйолча технологий опыт Іомаярах, кхидараш. Установкера хІара болхло хІанза аьнна дешаш ва. Укх денашка техникум йисте а яьккха дийдом хьийцар нов. Левашова, тІадоагІача шера из техникум йисте кха ваалаш ва нов. Рожков, кхоалагІча курсе нефтяной институте деша вагІа нов. Исаков, иштта кхы дукха ба деша багІаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЯЛАТ ЧУЭЦАЧА ХЬАЛХА ЯЛАТТАРИЙ ОПЫТ

ЕРРИГАЧА ТОРОНЕХ ПАЙДА А ЭЦАШ

УКХ ШЕРА дукха а дукхагIа минеральни удобренеш тайсар тхо совхоза кхашка, цIаьта цар ялаташ дика а хьуьйъадир. Тха декхар — цхьа фийт юкх ца уллийташ уж чуэдар. ХIаман хьурмат деш болча даьшна доадайтаргдац ялат. Нигахьа санна цхьан квадратни метр тIера цхьа ка байча а, итт килограмм ялат ма хулий хIара гектара тIера довш дар. ХIаьта тха совхозера кхаш геттара шера ма дий, нагахьа санна ялаташ чуэца гоалойя, дукха ялат доаргда. Цудухьа ялат хьакха доладеннача хьалхарча денношка а дена юртбоахама техникаш бизза пайда эца беза хIара механизатора.

Укх шера ІэЙ ЖВН-6, ялх шерра кха чулоацаш йола ши жатка ера тха совхоза. Царех цаI яйса вIашагIъеллар. Из яр болх бе сога хьзениар а. Сона чIоагIа дукха езаелар керда машин.

Соахка ЖВН-10 яхача жатка тIа болх беш хилар со. Цхьабакъда, къахьегама оасарие лакха йолаш болх бе вIаштIехьдалаьзар со, хIана аьлча тха боахама кхаш чаьра дац, босешка дада. Цул совгIа, дукха харшаш а да кхешка, цар хейца болх байтац шерра кха чулоацача жаткага. ТIехьайийза ЖВН-10 яха жатка а йолаш йолча ше-шегIа лелача комбайна хала да цу мо долча кхашка болх бе, цу гIулакхо хьаIайтац болх.

Керда жатка сайга хьаенначул тIехьагIа аз дош делар 300 гектарал кIезига доацаш ка бола ялат хьекха касаах Іодилла а ужжал гектараш тIера хьал а ийца аз арда а дьина. Комбайна тIа а жатка тIа а аз болх бу 14 шу дизац. ДIадахача шера 457 гектара тIера ка бола ялаташ, 300 совгIча гектара тIера хьаккIаша гадуаргаш чуийцар аз. Укх шера а темпаш кхи лаьгI ца алийта лаьрхIад аз.

Ялат чуэца доладалале кердача жаткана боккьеца обкатка йир аз. Цу жаткех мотовила гидравлически подъемник йоала, хIаьта из бахьан долаш йиш хул боаха го цхьан боарам тIа ийсбе. Цо доккха новкъостал ду къахьегама оасарле лакхьара. Хьокхаш дола ялат лентточни транспортера тIахьерчалац тха инженераша эргаяьхха из тоаяр бахьан долаш.

Дика малинаш кхетамца лелае ха деза. ТIаккха мара лакха хьокхамаш доахаауртдац къахьегаме. Са новкъост Хасуев Мовлади а волавелар ЖВН-6 яхача жаткаца ялат чуэца, цхьабакъда, кормал тIех бе магац болх цуна. Долла хIана къахьегам вIаштIехьбаккхарга хьежна хул.

Мукх Іобнжара участкера волавелар со аз чуэца. Са жатка тIа дац эксцентрикаш мотовила, цудухьа ялат Іоухийташ доа ца де гIерташ геттара лохе гIолла хьакха дийзар аз.

Къахьегама оасарле лакхьара новкъостал ду кхаш ийса декъаро, ХIаранахьа 40—50 гектар а йолаш дохкхой кхаш хиача дикагIа да. Кхаш кагий хилча болх бе халагIа а уж чуэцаш дукха ка йоае а езаш хул. Обкосаш дика а ханаакъа а яй оаха, цудухьа аттагIа да тхона агрегаташ дIа-юха кхувла.

ЯЛАТ чуэца волавеннача хьалхарча дийнахьа 28 гектара тIера мукх хьекхар аз, шоллагIча дийнахьа — 30 гектара тIера.

Из геттара кIезига болх болга хайра сона. Азел са гIончо Далхаев Султанен дикка лакхьа лаьрхIар къахьегама оасарле. Цудухьа обед деча хана а агрегат юха ца соцаеш болх бе дьахар тхо. Оатхьа, кхыйола хIама техха а саца езанзар агрегата.

Из бахьан долаш кхоалагIча дийнахьа 42 гектара тIера мукх чуэца вIаштIехьдаьлар тха, хIаьта дIахо йодача хана 46 гектарага кхоачаш а хьокхар оаха.

Болх халача хьалашка бе безаш хилар тха: боса оагIонца дар оаха мукх хьокхаш дикка кхаш. ХIаьта а дийнахьа 32 гектар хьокхар оаха. Болх дукхагIа а дикагIа а бар дезе ялат чуэцача техникана дика гIулакх де деза эгтара хьалхагIа, тIехникача хьал тIа лоаттае еза из. Цудухьа сон са гIончо Дахкаев Султана лаьрхIа хьожар комбайнош жатков болх машта бу, вIашагIхьекхаьуча оатхааешта хаинахьа дьтта хьокхар. Къаьстта дикагIа хьожар тхо ходовой даькъага, из чIоагIа доархIаме да ийса йоацача моттегашка болх беча хана. Массе хана ийсбеш лелабу оаха жатка мангал. Ялат хьокхача хана оаха массаза а кхоалагIча скоростах лелаю машин, хIаьта гола тохача хана — шоллагIча скоростах. Балха режим ийса лелаяро техника ха йIаьхъю. Ялат сба лове гIолла хьокхаш хилча, цхьаьз жатка тIеьерчалу из. Иштта ийслу из лаьтташа юхе гIолла ялат хьаловлача хана. Цу хана агрегат соцае езаш хул, хIаьта из бахьан долаш ялат чуйийд дала деза ха гаьна а йоал. Цудухьа хьож тхо жаткайга боарамагIа болх байбаш.

Тха совхоза механизаторие тамаш йир Наурски производствени управлене Ленина цIерахча колхоза механизатора Росламбекоа Михаила шерра кха чулоацача ЖВН-10 яхача СК-4 комбайна тIехьатессача жаткаца цхьан дийнахьа 80 гектара тIера кIа хьекха касарах Іодиллад аьна хьехезача. Азел Султанен дош делар шаьоа кхаш долча тхоаш дIатIадаьыча пазамнссая ялат хьакха аьна. Тхоай дош оала дика чакхдаьккхар. КIа хьакха тхо доладелча 81 гектара тIера ялат хьекха Іодилаар оаха. ШоллагIча дийнахьа 85 гектарага дIакхаьчар тхо, ХIаьта дукха ха йоацаш оаха хьакха Іодиллар 94 гектара тIера кIа. Из бахьан долаш тхона ахчан преми а карара кара тела дIе вынел а ехар. Цо кхы а боккхагIа толам баккхара дегаш ураоттадер тха. Болх беш даьккхача бархI дийнахьа оаха хьекха Іодиллар 623 гектара тIера кIа. ХIанз дийнахьа а бус а вIаштта болх бу оаха, хIаьта цуьна эшаш мел дола хьалаш тхона вIаштIехьа а дахьад.

С. ГАНТЕМИРОВ,
Грозненски производствени управлене «Староюртовский» совхоза механизатор.

ЩЕЛКОВСКИ производствени управлене «Коммунизмага бода никъ» яхача колхозе коммунистически къахьегама ударник яха сий дола цIи еннарий хьалхарча мугIарашка ийслургьа шоана КПСС члений кандидата Кутузов Виталий Федоровича цIи.

Саьнлетка яхлагIча шера дика хьийкъа ялат чуэца аьнна СК-4 яха керда ше лела комбайн елар колхоза правленен партком толащагIа волча механизаторга, Виталий Федоровича доаш делиад цу машинаца укх шера 260 гектарал кIезигагIа доацаш ка бола ялаташ чуэца, аьнна. ХIаьта цо ший дош чIоагIа а леладу.

ХIанзза, дукха ка йоацаш мара ялатаци чуэца йоалленнаци колхоз. Хьекха касарах Іойиллай гуйран мукха 500 гектари гурахьа дийнача кIин хьалхара яттаци гектараши. ХIаьта Виталий Федоровича хIанзле а ше цхьаьне хьекхад бIаь гектар гаргга ялат. Из вIаьмига толам бац, нагахьа санна колхозе ялат хьокхаш итт совгIа агрегат хилара уйла йича.

Ка ма лелахь, Виталий Федорович!

Сурта тIа: ший агрегатаца гуйран кIа чуицаш волла В. Ф. Кутузов.

М. Ткаченко сурта тоеста.

НАХИ ЛАЬТТЕИ

Хьдькъалера цица да «Во лаьттa дац — во дай ба» яхаш.

Дика лаьтташ да Урус-Мартана производствени управлене «Красноармейский» совхоза дараш. Цу лаьтташка йиш я культураш кхеэ а лакха къуйкъамаш дахе а. Тха совхоза хьалагIка ньунхъам лоха хилара маIан да эрз санна дола хала оасар кхашна дукха хилар.

ХIанз укх сахьата эрз бержаргбоана молкаш а дегалацавзая. Цу бахьанах мах бу оала тхоай лаьттай. «Дика» лаьтташ яхараш — уж да эрз боцаш дола лаьтташ. «Во лаьттеш» яхараш — уж да эрз баьрзла дола лаьтташ.

Пайда лургбаи аьнна хеташ дола лаьтташ а да тха. Масала, 1-ча отделене 2-ча бригада кхашке вIаштта укх тIехьарча массехк шера хьажкIаш во къуькъара маIан да хьажкIел низ болашагIа эрз дегIаддар. ХьажкIашта дергдола гIулакх дакъ дахьначул тIехьагIа цхьетарра тIа а баьле, хьажкIех хьерчача эрзо уж чуэце хала хулийт. Цу цхьан хаина доаллахьа ужжаио долча лаьтташ тIа болх беш я нов. Кагермзнова кулгалдеш йола № 1 йола бригада — укхаза цхьаццa бахьанех эрз кIеанIгIа а ба, хьунккъам лаккхагIа а ба.

ШоллагIча бригада лаьтташ хIаькегIа да, хIаьта а, цар терко ца яр бахьан долаш, хьажкIаш кхеэра пайлана дац аьнна цIа дIаххай цар. Кхыметтел тхо, агрономаш, а тийшар цу ахарах.

Цул тIехьагIа, 1964 шу долалуча юххье Кагермановн ше а цуй ерригача бригадо а лаьрхIар шоллагIча бригада цхьа дакъа шоаех хьатоле. Кердача дакъахьа даьлар 917 гектар дикагIа дола лаьтташ. Эггара хьалха кхоачамбоацараш дIадаха йолабелар бригада, йеши аьлча еррига эзбь 27—30 сантиметр кIоарга юха аьхар. ХьажкIаш дIее кийчдаьча цу лаьтта 1250 тонн кхо диллар, 1000 центнер гаргга минеральни удобренеш тайсай. БIаьсти ма цьалнега а лаьттаниа тIоадал соцаергйоала болх бир, хIаьта цул тIехьагIа эзбь тоее болабелар уж.

Оасар дукха Іайнилга а хоаш, дерригa балхаш къаьстта чIоагIа хьожаш дора бригадо. Цудухьа тоа а деина дIаэттар лаьтта. ХьалхагIа кхашка хиннача оасарах хIама дисанзар. Эрзаи кхача баьцаштех меттел кхашка белгальялар ийса баьццара яваратош. ХIанз боккьел башха хьажкIаш латт цига хьалъэгта. Эрз хозалета бIарг тоха а корабагIаш дерригача юхй тIера. Селхан а тIехьа во да яхаш гIорданна хиина лаьтташ хIайз аьлча, кхыметтел теша а хала долаш, селлара хоза да уж. ХIаьта шоллагIча бригада кхашка дIатIаваьлча, цигара хIанз а шортта корадоагIаргда оасар.

Иштта хIама карагIдоал наха, боллоай кулгашта. Из долла хIама эйцачул тIехьагIа бе йиш яр аккха цхьа сецам ба: белгтала, во лаьтташ дац, цхьабакъда, болаш ба во дай.

Г. КУЮМДЖИЕВ,
Урус-Мартана производствени управлене «Красноармейский» совхоза керттера агроном.

КЕРДА МАЯК ЛОТАЕННАЙ

ЕР ДА-КХ ТХА Кажбулата кха, — йоах «Октябра 40 шу» яхача совхоза партбюро секретаро нов. Х. Арчакова, каькъа йисте уллача хьажкIий кхайгахьа кулг дIа а хьоккаш. В. Перницкий технолога, цул совгIа кIезиг-дукха кердацаро юаье а доаладеш къахьегаш ва Кажбулат. Сага юнгьал хьал магIа а йоалаш лхьаре мо соьа хьажкIаш бевзаме хьахьекхало тхох. Мел чIоагIа хьажарах нагтахьа цхьаь гIийла дагIаш оасар мара бIаргзагац. Теша хала да укхаза кулгацув оасар дак це хиларах. Иштта цIена да дерригa 200 гектар хулаш дола хьажкIий кха.

Дукха хе яц Кулбужев Кажбулата хьажкIаш ахею, хIаьта а цу гIулакха кIезиг-дукха опыт йоаьй цо. Соахка, 1963-ча шера Кажбулата 200 гектарах хIаране тIара 60 центнер фуалъяха хьажкIаш цул аьнна лаьрдIадар. Бакъда, ахка дIайха хьларца, цул совгIа опыт кIезига хиларца дехкар кхоачашцакхар цо. ХIаьта а плана совгIа-м чуийцар Кажбулата хьажкIаш.

Кердача шера толам баккха лаьрхIар кьонача хьажкIаш лелаерхочо. Из кхоачашдара дика хьехархой бар цун. гIорваьнна кубанера хьажкIаш лелаю В. Перницкий ший доалахо гонза механизатор Колзоев Бахьаудин. Цун совгIа, декхараш кхоачашдара чIоагIа новкъостел дир химео. Цу дерригнех пайда а эцаш нов. В. Перницке хьасапе хьажкIаш кхее волавелар Кажбулат.

ДIаволлавелар а во дацар. Дика хьаьдаь, хиба аьхача, лертIа кийчдаьча лаьтта дIайийра «Крут Грозненский» яха хьажкIа. Цул тIехьагIа аммиачни селитраца, суперфосфатаца подкормка а еш гIулакх де волавелар из хьажкIашта. Цудухьа хIанз хоза, боарамах хьатIаьынача хьажкIаша хьалькх цьайга къа зехьа дайна доацига. Гектара тIара 60 центнерал совгIа фуалъяха хьажкIа иргхалар теша йиш йолаш да.

ХIанз ший хьажкIашта кертера гIулакх дац ваьнав Кажбулат. Эшар, догIа дийлхачул тIехьагIа лаьттан тIа лаьца чIор холадаш, мугIарашкара оасар дIайла а хьош гувнаш деш культиваци еага.

ХIанз хьажкIашта эшар фуд хьожаш, перга сайрда бIарг кхоебаш ва Кажбулат. Цу гIулакхаш тоаянна кхоачашдергхиларах. Лотаеннай керда маяк. Наьк дика хилба хьа!

Б. АРЧАКОВ,
тха собкор.

ХЬАЙБАШТА—ДОАКЪАР

Іана кийчлу

УКХ шера юкъарча хьайбий чIоагIа йолкхо ю Сунженски производствени управлене Шече Эскара вIерахча колхозе партнома правленен. ВIашагIъеллай доакъар кийчду къаьстта бригада. Цуьна керте латт опыт а кхетам а болаш вола кулгалхо Крилов Борис Алексеевич.

Іуьре а дола хьера хе хилалца дийнац колхоза кхашка а лаьгIечашха а болх беча моторий тата. БIарчача комплексаца кийчдеш латт доакъараш. «КТ-3,5» яда ший трактор бIубена лелаю механизатора Иванов Михаила. Урео сенна тем бух йол хьокхача машино. Цхьабакъда, нискъацул тIехьагIа касраш уллаш дукхе хе кхохаш во. Хьокхаш латтамехьа а хьалъэцаш тохорам ю аьлаь. Лакха оасарие йолаш беча балха хьокхамаш гойт укхаза колхозхоша Токсгов Александра, Серков Николая, Суламa Евгена. ХIара дехьа тIехкхоачашъяр шоай хийлахьера нормаш. Де хIама доацаш латташ яц нарикаш хьалтергаш а. Цар новкъостала дика аргIац доттац боалх колхозхой.

ХIанз доакъараш кийчдеча балха тIа а 4 трактор, йол хьокха 11 машин. Довкъий босешка гIолла, трактор лелалургIоашача моттегашка гIолла говрашца лелаю йол хьокха машинаш. Боккъонца бола шоай гIулакха говзанчеш шоаш хилар хьахьекхад Полубояров Александра, Муродин Ануша, Лобков Георге. Цери дика хоа говраш лелха, йол хьокхача машино бола мишта бу хьеж дийш. Цхьабакъда, уж кхера безаш бахьан дац. Долла хIама дика лел. ТIа-тIа дукхагIа хьокхаш латт йол.

Дика вIаштIехьбаьккхача балхаш беркат а дика дола. Лоамача хела доакъаргйна аьрхIа 140 гектара тIара гуйрах мукх хьекхар. Эрий тIаьнана баьццаш хьекхай 250 гектара тIера. Доахана Іа довккаргдолча моттигашка дIауттаду доакъараш. ХIанз ка бола ялаташ чуэца доладеннале а, доакъараш кийчдара болх лаьгIлуш бац.

Дукха гIулакхаш да хIанз кхаш ледадеча бригада а. Бригадир Третьяков Георгий Сергеевич волаш йолча 2-ча бригада колхозхой ханнахьа 20 гектара тIа коартолаш дIайийна баьлар. Укхаза эггара дикагIа къахьегама толам баьккхар трактористa Рыжа Михаилен, машинисташа Ивченко Викторен, Котесонов Петрен. Цхьацца долча дейорка 7 гектар а хьокхар цар кленех 4 гектар мара хьекха ца езача метте.

Дика кийнай бIаьстен юхье 10 гектара тIа дIайийна коартолаш а, МугIараш ийса да, цхьаннахьа а оасарах хIама дац. Гуш да, лертIа дола дах хилар. Из да механизаторашa Крилов Владимира, Елин Василе, Юрин Николая хьинар яа кходеш къахьегарах хьахиннар.

ХьажкIий кхашка массанахьа а гуш ба балхаш деш боаха къахьегамхой. Колхозхоша цIаьхка а бIарг тIера тувлаш дац йоалийтаю терие ю ескай хьалаш. Цхьатарра дец латташ оасар да. Къаьстта а дика болх бу Колесникова Нинас. Оасар доча хьалха латт Елагина Екатерина, Гаргеева Вали. Цар хIара декхар дIадакхаьчахо шоай нормаш.

С. ГУЗЕЕВА,
Сунженски производствени управлене Шеча Эскара вIерахча колхоза фельдшер.

Йол кийчъеш латт

БАЬЦАШ хьакха сиэбенчаь тIа отделене хьалхагIаеланна. ХIара дийна из болх беш хул йоахха ши агрегат. Уж лелаеш да Джаутханов Улабе, Далелтмурзаев Къовсам, хьабарда шоай сменин задани тIехкхоачашдаь гIерташ хьалхара а. Болх ийса а хила вIаштIехьбаьккха делабарг, хIаьта маггIал тIаьргдоахха хьинахьа маккьашка хьокхаш балха ка ваьхе а доаш ун хилара хьахьекхадар оасарие лакха хул цар. Цхьан дийнахьа 23 гектаре метта, 30 гектар йол хьокх хIара агрегато.

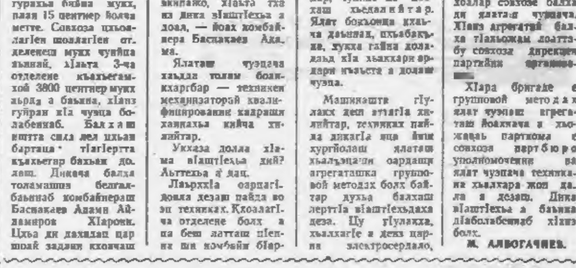

Кемеровски область. Малхбузен - Сибирски металлургически завод доккхача шайна гарга я — кастта болх бе йоллургйоа хьалхара домени пеши.

Домн-гигант хьалхеа дика ий деш я «Сибметаллургмонтаж» трестера Розов Владимира кулгалду монтажникий бригада.

Монтажникаш эггара хьалхарчарча моттера балхаш дах я баьнна хIаэз хьалхарча комплексе оборудованн вIашагIйоллара яхча коллективашта новкъостал деш ба.

В. Розова монтажникий коллектив коммунистически цIи яккхара тIехьа къовсам латтабеш я.

Сурта тIа: монтажник Анимов Александр, бригадир Розов Владимир, слесараш-монтажникаш Иванов Александр, Васильев Анатолий, Дозорцев Николай, Кисилев Юрий, Максимов Григорий, Степанов Борис.

А. Кузьмин сурт.
ТАСС фотохроника.

Хоадам беш дола денош

ХЬУВКЪАМАШ лакхдара дика аьттув бока хьалаш ийслуш доагIа «Шалинский» совхоза отделенешка.

ХIанз йоккхача йоахкоша кхашкарча хьажкIашта гIулакх деш а гуйран ялаташ чуэцаш а ба совхоза болхлой.

ХIара гектара тIара 16—17 центнер боал гурахьа бийна мукх, плана 15 центнер йолча метте. Совхоза цхьоалагIен шоллагIен отделенеш мукх чуийца яьннай, хIаьта 3-ча отделене къахьегамхой 3800 центнер мукх аьрда а баьина, хIанз гуйран кIа чуэца болабеннаб. Балхаш иштта сиха лел цхьан бартаца тIагIертта къахьегар бахьан долаш. Дикача балха толамашца белгалбаьинаб комбайнераш Баснакаев Адами Айдамиров ХIарони. Цхьа ди дахилап цар шоай задани кхочаш да еш. Къаьстта болх дика а беш хIара дена нормаш 125—130 процент кхоачанзъю Баснакаевен цул гIонач Сулейманов Шарпудин, трактористa Шахабов Салмаяен коонильщиха Тарамов Сайпудин.

— Касарах улла ялат хьалъэцаш, цхьаькха брак йоацаш болх бе лаьрхIад тха вкипаже, хIаьта тха из дика вIаштIехьа а доал, — йоах комбайнера Баснакаев Адама.

Ялаташ чуэцача хьадал толам боаккхаргбар — техникеи механизаторий квалифицированни кхарашh хаинахьа кийча хилийтар.

Укхаза долла хIама вIаштIехьа дий? Аьттехьа а дац.

ЛаьрхIа оарцагIдолла дезаш пайда во эп техникаx. КхоалагIча отделене болх а ца беш латташ цIенна ши комбайн бIаргайра тхона.

Болх ца байташ хIана лоаттаю комбайнаш?

— Мукх чуийца баьнаб, хIаьта кIа хIанз а дьакха мича доладаьд, — йоах делар трактори бригадо бригадирo.

Керттера кхоачамбоацар да ялат хьакхахьа чуэца дола ца дар, чуйийнa ца хоахаш хьедал ийтар. Ялат боккъонца цхьача дьннац, цхьабакъде, хукха гайна доладаьд кIа хьаккари ордари къаьста а долаш чуэца.

Машинашта гIулакх деш аттагIа хилийтар, техникаx пайда дикагIа эца йиш хургйолаш ялаташ хьалъэцачани оардаци агрегаташка групповой методах болх байтар дукха балхаш лерттIа вIаштIехьдаха деза. Цу гIулакха, хьалхагIe а дени царна электросерлало, ремонтни средствашi, транспорт хилийта еза.

«Шалинский» совхоза кулгалхоша дика гIулакх дайл ший сменах болх бергболаш агрегаташта шоай хайнахьа механизатораш вIашагIтеха. Цхьабакъда, цу аьттонах пайда эца хинзар. Сайрийна 8—9 сахьат даьлча чакхоалар совхозе балха ди ялатaц чуэцача. ХIанз агрегатий балха тIахьожам лоаттабу совхоза дирекцех партийни организаци.

ХIара бригаде е групповой методах ялат чуэцаш агрегаташ йоахнача а хьожаць партнома е совхоза партбюро уполномоченни ва ялат чуэцача техникана хьалхара жоп дала а дезаш. Дика вIаштIехьа а баьина дIаболабеннаб хIанз болх.

М. АЛВОГАЧИЕВ.

РАЦИОНАЛИЗАТОРАШ—ПРОИЗВОДСТВАНА

СПЕЦИАЛИСТАШ—ЮРТАШКА

Тиъаьа итт шу совгIа да республика медицински училища кьона специалисташ — фельдшераш, акушерараш, медицина сестраш — кийчбу. Цу хана дена виъ эзар совгIа саг арахийцан цига.

Укх шера 542 специалист арахийцаь. Вай республика тайп-тайпарча районашка балхаш де гIоргба уж. Масала, акушерка Коршикова Любаси фельдшера Ахьядов Саидея безай хилар Ножай-Юрта баха, хIаьта Буркова Нинай Буянова Валентинаен Ведено бахар.

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагI. 7 июль 1964 шу.

Йоккхача искусства деноша

Ирина Бржевская... Советски композиторий иллеш доахаш йола артистка дукхача наха йовзаш а езаш а я радио чу гIолла по доахача иллешца. Цун программана юкъе да иштта халкъа ва, леш а. Грозненцаш боккхача безамца хьеж цун концерташка укх деношкa. Илли музыкальни товза аларал совгIа, И. Бржевскайна яра, гIоал цун чулоацам къаьгга гучабаккха, композитора идея нахьха деган чу кхачийта.

Сурта тIа: (аьтте, хьа) Ирина Бржевская, (аьрдехьа) волжски хор.

В. Елшарова суртaш.

Азербайджанан а эстрадни оркестра концертага хьежараша боккхача безамца дуий цу коллективах. Дега товм хиина дIаболх концертага хьежараш. Сакъердаме а дина а я оркестра программа. Эггара хьалха белгалдаккха деза оркестра музыканташ йоккха говзал йолаш болга. Цар хIара музыкальни произведени, в оркестро ше къаьста локкхаш яле а, в киллиа оалараш тIехьа тоьеш яле а, чIоагIа говза локхаш, ладувгIарий дег чу юкаш я. Иштта йоккха говзал йолаш ба оркестра солисташ а. ЧIоагIа тIоараш деттaш тIаьийцар концерте баьхкараша аккордионист Макаров Михаил, трубач Грант Петросян.

Массанена дукха безабелар иллеш оалаш бола артисташ Нэлли Андреева, Октай Агаев. О. Агаева хоза оал я, хIаьта иллиа чIоагIа кийса, дег чура йоагIаче [illegible] довах цо.

Геттара дукха езабелар туабеннараша вокальни квартет. Цун чубоагIе Теймур Мирзоев, Рауф Бабаев, Лев Елисаветский, Ариф Гаджиев. Вихьа а музыкальни говзал хиния йолаш ва.

Оркестра программе хаха иштта безаме тIаьцара керттерачарех цхьа бахьан да конферансье Лев Шимелов йоккха говзал йолаш хилар. Концерт дIадолалушехьа чIоагIа везавелар из массанена а.

Оркестра художественни кулгалхо ва Азербайджана гIоргьалина композитор Рауф Гаджиев, музыкальни кулгалхо Анатолий Кальворский.

Массанахьа а дика чакхдуьл Азербайджана эстрадни оркестра концерт.

Вай махкарча хоровой коллективашта юкъе гIорьяхиии йовзаш а Волжски халкъа хор. ХIанз вай республике музыкальни фестивале дакъа доацаш а из. Хора концерташа миччахьа уж дале Iалаьмате дукха нах гулбу, хIаьта зрителашта дина салоIам а хул. Масала, иштта чакхдаьлар С. М. Кирова цIерахча баьццарча театре, Сунженски районе, 1-ча Май цIерахча беша хиина Волжски хора концерташ.

Куйбышевера хьаьший безаме тIаьйцар Сунженски районе. Района къахьегамхой цIерах артисташка моарвал хьаьттар Сунженски производственни управлене парткома секретара нов. Варлашкина. Цхьаккха а клубе чухошаргболаш бацар волжски искусствага хьажа баьхкараш. Цудухьа стадионе оттаде дийзар концерт. Грозненча къахьегамхошта, Сунженски механизатораштa, хьайбаш лелладераштa, ахархошта — концерташка мел хинначоа дезаделар эрсий иллеш, халхараш, сакъердаме бейташ. Артистий лакхача профессиональни говзало, культура дукха езайоний къаьсткъаьста солисташ санна хора ерригa коллектив а.

Лоаца аьлча, Волжски халкъа хоро гойт дег чу юкаш, бокъонца йола искусство.

ЧАРХАШ ТIАРА КЛУБ

ВАЙ республика хIара района культура отделе йолаш я автоклуб. Цхьабакъда, хIанз а моттигаш нийслу цох боагIача бесса пайда ца эцаш. Из гIулакх иштта хила йиш йолаш дац. ХIана аьлча, кхашкара балхаш сихденнача хана боккхача доацхIамера гIулакх де кхашка сакъердамаш кхахьар, керда газеташ, журналаш дешар, беседаш яр.

БоагIача бесса пайда эц Наьсарен района «Автоклуб» аьнна тIаздаьча машинах. ЦIаккха а нийслургьяц шоана из района культура отдела ков латташ. «Клубана» кулгалдеш цу саг ва — заведующи нов. А. Мальсагов шофер М. Оздоев. Кхашкарча къахьегамхой беза доттагIий ба уж. Цхьаккха а ферме, стан яц Наьсарен районе автоклуб дIа ца кхоачаш.

Пхьилекъонгий - Юртарча хьаьхий - товарни ферме ТIой-Юртарча шурий-товарни фермен шоаш бахача хана гулбеннарий дукхача хаттараштa жоп а телаш чIоагIа сакъердамера беседа йир нов. Мальсагова химех лаьца.

— Тха керттера декхар да,— йоах А. Мальсагова, — хIара къахьегамхо шийна хьалхашка латтача декхарех дIаккетавар, балха мукъа волча хана цун сакъердам бар.

Баьца даараш лелладеча бригада бригадира нов. Дзагиева автоклуба балхах лаьца дуйц:

— КПСС ЦК февральски Пленумах кино а хьокхаш хилла лекци чIоагIа раьза болаш тIаьийцар бригада болхлоша. Дика салеIар оаха цу цхьан сахьатан ах сахьатан. Беркал хилда нн. Мальсаговаи Оздоевaш

Дукха дуаца дезац цу шия сага болх мишта бу. Из къаьгга гуш да царца дукхьал цхьан ферме, бригаде, е стане вахачоа. Наьсаречча шии зитузиасто дикаа кхоачашду наьха хьашташ.

Л. ГАДАЕВ.
Республика халкъа творчества ЦIен методист.

ЛЕРМОНТОВ НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕНЕ ХИЛАРА ХЕТАЯЬ...

УКХАЗА ухача эзараш болча наьха теркам тIабодаш цар чIоагIа лоархIаш я М. Ю. Лермонтов Кавказе, хIанзарча Нохч-ГIалгIайчен территоре тIа хилар хетаяь республикански краеведчески музеера экспозици.

Сийлахь-воккха эрсий поэт вера бокъонца дола бахьанаш доакх 19 бIаьшере реакци йолча 30—40 шерашка Россе общественно-политически вахара хьалех.

Поэта гонахьа тайп-тайпара доацараш вIашагIдехкар цун. кен цуна гонахьарча нахаи къаьстта тIемахошта-кагирхоштеи юкъе моастагIал доллаш. Ца веза поэт дIавакккхара атта никъ бар на.

Музейни экспозиче М. Ю. Лермонтова портрета фотокопена (вай мехкахочо художника — нохчочо Захарова дайкхача) уллуа да «Ца язъйита стихаш» язъярех Кавказе Нижгородски драгунски полке Лермонтов вахьийтарах дола тIема министра Чернышева приказ.

Петербургера Кавказе бIаьха никъ беш Лермонтов памогаш а хиина халача хьал тIа а волаш дарба де Пятигорске воалавир. Пятигорскера Лермонтова квартира города йисте Машука кIал яр. Цигара бIаргагора башха хоза Кавказски хребети гонахьара моттиги.

Пятигорске волаш чIоагIа теркам тIабохийташ хIоаргеи Iомадир Кавказа халкъий вахари оамалаши. Поэт Кавказе вIашагIеттавеннчарех цхьабараш «Вай ханара турпал» яхача романа тIерча персонажей прототипаш хилар.

Лермонтов гениальни поэт хиина ца Iеш дика художник а вар. Кавказски вахара темах цо дийхкад дукха а сурташ. Царна юкъе да Кавказа башха хозача Iалама сурташ, тIема вахарцара сценаш, тайп-тайпарча сословейн къамийн наьха зарисовкаш.

1837 шера октябре поэта даьнанас С. А. Арсентьевас хIаьд ца луш къахьегарца аьннар отташ болча нахага гIолла Лермонтов вахийтар цу хана Новгороде лаьттача Грозненски гусарски полке.

Паччахьа баь из «къахетам» Сибарегiал дукха вргаш бацар. Новгороде цунга хьежаш дар эпсара сакъердаме доаца вахар.

1838 шу долалуш Лермонтов Петербурге юхаверза. Поэт бIайхача безамца тIаьйцар эрсий общества дикагIа болча наха. Укхаза цо лоархIам болаш ха йохийт литературни балха, «Отечественные записки» яхача журнале болх бу.

Лермонтов дукхагIа дIа ме вовз, цун сий лакха ме доал великосветски гIозарий поэтацара моастагIал а совдулар. Паччахьа правительство кийча яр юха а цунна тIатаIа. Дукха ха ялалехьа из де бахьан а корадир.

Эрсий эпсара сий лорадеш Лермонтов дуэле вахавза валлзар Россерча французски посланника Баранта воIаца.

Дуаль цIий Iо ца додаш чакхъяьлар. Лермонтова урагIа кхессар тешча, хIаьта Баранта техар кхетанзар. ХIаьта Николайс I лаьрхIар поэт хIалакве. Халача тIема экспедице хьожаьча Тенгински полка пхорчашта хIал вахийтар цо Лермонтов.

Музея экспозице приказ да. Цу тIа йоах: «Гусарски полка лейб-гварде поручик Лермонтов Тенгински пехотни полке хьожаву цу чине а волаш»...

1840 шера 10 июне Лермонтов вера Кавказски лине командующе штаб лаьттача Ставрополе, цигара Галафеева отряде.

Цу хана эггара хьалха Грозне крепосте хилар Лермонтов.

Музейна экспозице да «Валарга тIа баьча тIема эпизода» фотокопи.

Укхаза йоалаь а «охотникий» отрядеите команда еш хиннача поэта фронтови вахарцара цхьа эпизод. Ховш да фронтови вахара еррига халонаш царца цхьана лоаш, цIера улув вежа илла, цхьан аь чура царца хIама диача шовй майра командир дег тIара салташте везавеннилга.

Поэт дакъа лоацаш хилар Валарга тIа хиннача тIема юкъе. Из тIом хIоаргга мабарра бийцар цо «Валерик» яхача башха-дикача произведене тIа.

Лермонтова сийлениа кхоачашдир эрсий эпсара тIема декхар. ТIем тIа дешали майрали гойтарех шозза отдавир из совгIат дала. Бакъда Петербурге хьажа масса хьажа дIайоайора совгIат далара списка тIара Лермонтова цIи.

Кавказе къиза тIемаш леш Лермонтова дика кхетадора кавказски халкъаш Россех доттагIлекца дIакхетаза исторически дарудовцалга, хIаьта Кавказа халкъий къаман-кортамукъале болам тоIабеш крепостнически порядкаш уттаеши йола паччахьа правительства къиза колониальни методаш эгIазло кхайкаеш хьарийора.

1841 шера январе чIоагIа къа а хьийга отпуск яьккхар Лермонтова. Из Петербурге во, да отставке а ваха литературака ше хетаве уйла йолаш. Бакъда, отставкаха меттел цунна приказ делар 48 сахьат даллалехьа Петербург йита а йита ше дIаваьхийтача дIахача, аьнна.

15 (27) июле 1841 шера поэт дуьле вийра. Юхе мел дисача хоамаша хейтар дуьль хьалхагIе а кийчо а ць поэт ве аьнна ць хилар.

Музея экспозице да Кавказе волча хана Лермонтова даьха автопортреташ, сурташ, пейзажаш, зарисовкаш, «Исманл-Бей» яха поэма тIаххиннача «Отечественные записки» яхача журнала титульни лист, хIаьта Лермонтов вай крае хилара ханах йола хронологически справка. М. Ю. Лермонтова цIи чIоагIа лоархI вай республика къахьегамхоша, Город Грозне цхьан беша Лермонтова памятник дагIа, цун цIи лелаю вай республикански эрсий драматически театра, совхоса, цун цIи тиллай Грозненча улицах, школах. Лермонтова цIи йоргIоацаш я вай республике.

ХIара дениа краеведческа музея бIаьш нах боагIа.

И. ЩЕРБАКОВ.

КЕРДА СТИХАШ

Укх деношка Нохч-ГIалгIай писателий «литературни вIаьраска» хилар. Цун тема яр — «Поэтий керда стихаш». Цига дакъа лоацаш вар 14—15 саг. ВIашагIкхийттечарех 7 сага йийшар укх тIехьарча хана шоаш язъь керда стихаш. ЛадувгIараштa дика сурт хьалхашка отталеш хIоарга чулоацам болаш стихотворенеш яр Осмиев Хьаматта «Дош», «Хи тIедам» яхараш, иштта дика стихотворенеш яр Дакаев Ахьмада, Хамхоев Ахьмада, Чахкиев СаIида, Дикаев Мухьмада, иштта кхычар йийшараш.

Б. КОСТОЕВ.

КАНАДЕ МОХК АГАР

НЬЮ-ЙОРК, 3 июль. (ТАСС). Тоъал боккхача низаца мохк аьгаб селхан Ванкувер (Канада) яхача гIадренна малхбузен оагIорахьа 20—30 миль мара гаьна боацаш, аьнна хоам бу ЮПИ агентства.

Город Берклерча (Калифорния яха штат) Калифорнийски университета сейсмографо белгалъяьча хьалхарча чиноа низ 6 балла саргга ба Рихтера шкалах. Цул тIехьагIа дукха ха ялалехьа массехказа хиина 5,5 баллага кхоачаш низ болаш йола чиноакхы цIаькказа а белгалъяьккхар.

Доазал декъара

Э. ГЕРХАРДСЕНЕН Х. ЛАНГЕИ ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

ОСЛО, 3 июль. (ТАСС-а СПЕЦ. КОРР). Тахан цхьана яь советско-норвежски коммюнике кепа теха арайаьккхачул тIехьагIа Норвеге Премьер-Министра Э. Герхардсенен кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Х. Лангеси пресс-конференци йир СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева Норвеге йоаккхача ханах дар яздеш хиинача норвежски кхыча мехкийи журналисташта. Э. Герхардсенен Х. Лангеси цу документа цхьаццайола положенеш дIа а йоввийтар. журналисташа даьча дукхахча хаттараштa жоп а тийлар. Эйнар Герхардсена белгалдаьккхар, Норвеги, Советски Союз а санна, юкъе гIерташ дола довнаш машара наькъаца къовстадарца а массанахьа а машар Iалашбарца а хьаштдолаш я, Норвежски оагIонгахьара вайна хьаштда, аьлар цо. Советски Союзацара торговли шерьяр.

Н. С. Хрущев мишта саг хилар хьона, яхача хаттара ше жоп луш, Э. Герхардсена аьлар:

Сона дика хет Премьер-Министр Хрущев вай мехка а вокх скандинавски мехкашка а вена. Цо дог тийша ва, вIаши юкъе контактaш лелаьро боккха пайда луш хиларах. Сона хетаргахьа, чIоагIа лоархIаме да, тар ма ду дукхагIа политикаш Хрущевца вIашагIкхетар. Цу тайпара вIашагIкхетар хинначул тIехьагIа дикагIа кхетаду цо дувцари цун заявленеши. Хрущевца цIаккха а сагота хилац. ВIаши юкъе контакташ лелаьро торо лу лоархIамерча дешашта дух тIа валара. Вайна хац Советски Союза Премьер-Министра малагIа тайпа соцамаш даьд, цхьабакъда, хIанз цувна дикагIа довз вай вахара хьалаш, дикагIа довз вай халкъ.

КИТАЙСКИ РАСКОЛЬНИКАШ ГУЧАВАХАР

СОФИЯ, 3 июль, (ТАСС). Китая Компарте кулгалхой вай балха новкъарле еи коммунизмана хийра болча раскольникий группа Бельге вIашагIйоалей хьалхагIа а гIертеб, хIанз а гIерт, аьлар укхаза хьоашалгIа вена волча Бельге Компарте председатела Эрнест Бюрнела селхан сарахьа Болгарски компарте софийски городской организаце активаца вIашагIкхетар хиннача хана.

Цхьабакъда, цар лелладечох хIама хургдац, йоахар дIахо Э. Бюрнела. Бельге коммунисташ Бельге Компарте ЦК-ана гонахьа кхоттабенна ба. Уж тешаме ба, аьлар Э. Бюрнела, марксизма-ленинизма принципашта а дуйен халкъашта юкъерча ленински КПСС нерте латтача коммунистически болхлойи болака цхьоагIонка в.

Цул тIехьагIа Э. Бюрнела ше мадарра дийцар Бельге Компарте влияни лаккхъелар, машар бахьан долаш лоаттабеча къовсаме бельгийски къахьегамхой цхьоагIо йолаш хилар.

Укх гаргарча шерашка хургйола автомобилаш

Кепа йоазоно хьалхагIа доамбаьбар 408 моделах йола «Москвич» яха вIаннгалитражни автомобиль арахецарах. Укх шера уж тайпа пхи эзар машин цийсъе дерхI. Дукха ха йоацаш «Известеш» тIа дийцар оргаьнкхача, кастта Горьковски автозавода керттерча конвейер тIара Iоаргйолча «Волга 21р» яхача машинах.

ХIаьта укх гаргарча шерашка автомобильни транспорт дегIалара перспектива малагIа я? Фу башхало йолаш а хIанз керда хьаеш йола грузовойи легковойи машиний маркаш?

Дукха ха йоацаш уж проблемаш йийцар Iилма - техника балхашта координаци еча РСФСР Министрий Совета Паччахьалкхен комитета заседане. «Известий» корреспондента А. Мичурина массеха хаттар дир госкомитета председатела заместителага М. Н. Попова.

* * *

Машинаьхьен фоцарен транспорт а санна боккха гIа боахаш дегIаух автомобильни транспорт, — аьлар нов. Попова. — Нагахьа санна 1940 шера автомобилаш хьееш ерригаш а пхиъ мара завод вай хиннаеце, хIанз шиъ Москве, шиъ Белоруссе, пал московски областе а автозаводаш, заводаш я Горьке, Ульяновске, Ярославле, Кременчуге, Кутаисе, Запорожье, Львове, Риге.

ХIаьта а автотранспорт дегIаахара темпаш дикиь лаккхагIа хила йиш йолаш я. Мехка автомобилийн паркера 90 процент совгIа яраш ши сое йола автомобилаш я юкъера лаьрхIача хьош бола мухь 2,5—4 тонн а йолаш. Уж рентабельни городашта юкъе дукхен гаьнен мухьаш дIа-юха кхахьара д. Уж тайпа мухьаш дIаюха кхухьараш дева мухьаш тIадотталуш йола автомобилаш хила еза. ХIанз керттера уйла тIайохийт ворхI — итт тонн мухь бокъалуш кхо сое йолча автомобилашта а ах прицепаши прицепаши тIехьайолча автопоездашта а.

— Дукха тоннаш мухь бохьалуча автопоездий ирам малагIа совленаш я?

— СССР Iилмай Академе транспортни проблемай Институто даьча лоархIамех, «ЗИЛ-164» а «ГАЗ-51» а яхача тайпаех йолча кхо эзар автомобилю хьочул кIезигагIа мухь хьоргбац хIара эзар автомобило. Цо йиш хулийтаргья шера алх бIаь миллионах кIезигагIа доацаш ахча кходе а пхи бIаь эзар хиллал шоферашн кхыбола транспортни болхлой мухъаьалайта а.

— Укх гаргарча шерашка араяьца лаьрхIача грузовой автомобилех дар дувцал.

— Уральски автозаводе хьае Iомаеш я кхаь соана тIара бархI тонн мухь бохьалу «Урал-377» яха автомашина. Паччахьалкхен тохкам беш я керда йоккха городе гIолла лела «ЛИАЗ-677» яха автобус. Цу чу хож 80—105 саг.

Ульяновски заводо кастта хьае йолаергья бIарча кузов металлически а йолаш йола кIезига мухь кхухья «УАЗ-652» яха автомобиль.

ХьатIадоагIа шу чакхдоаллаш Белорусски заводо арахеца йолвергья 27 тонн мухь бохьалуш йола «Белаз-540» яха низ бола автосамосвалаш. Мински автозаводе арахеца кийчъеш я гаьнарча СибарегIен хьалашка болх байта лаьрхIа йола «МАЗ-512» яха мухь увза автомобиль.

— Вай керда автомашинаш ужжамо йолча доазол декъарчарца нийсъялургьярий хьога?

— Аз йийца еррига автомобилаш, хIаьта иштта мухь увзача «ГАЗ-53» а «ЗИЛ-130» а яха мухь увзача машиний керда моделаш а шовй керттерча хьоххамашка диллача доазол декъарча грузовиках дикагIа йолча образецашца цхьан боаране латт, хIаьта шассе маьженаш тешамее дукхагIа яхеш хиларга диллача царел дукха тIех я.

— Легковой автомобильни транспорт дегIаара перспективаш малагIаш я?

— «Волга-М24» яхача автомобиля конструкци оттаеш латт Горьковски автозаводе. Из яйга а, махка а, компактни а а, кузова йIоккхачи лекхали зIамигдаьд, капитальни ремонт да еш 150 эзар километр баь да Iеш, 250 эзар километр никъ беш хургья керда «Волга». Хетаргахьа шоза кIезигалургья цунна техническа гIулакх деш йоаккха да.

Кхы тIа а ергаьккха тонош шиъ технически даннешка диллача доазол декъарча цу классах йолча автомашиний образецел тIехъяргйола «Москвич». 1970 шерарча моделах йолча «Москвича» тIа йиъ цилиндрах латта 65 говра низ бола двигатель оттаергья. Мичахьа гIолла а йохалургйолча «УАЗ-469» яхача автомашина модель кийчъеш латт Ульяновски автозаводе. Из дукхагIча даькъе юртарча моттигашта лаьрхIа я. Автомобила шаккха соа ведущи я. «УАЗ-469» яхача автомобилага цхьа хана дIавугалургва пхиъ - ворхI саг е ши саги пхи бIаь килограмм мухьи. Двигатела низ — 70—75 говра низ, масса — сахьта бIаь километрга кхочалца.

Специализированни автомашинаш хьаяра кхоачамболаш терко да яра дакъехьа дуаш йола материалаш кепа техаяр «Известешa». Уж гIулакхаш лер тIа дахара деш фуд?

«Известешa» хадаь геттара кийса дар. Укх гаргарча шерашка вайцага хьаергья тайп-тайпарча гIулакхашта лаьрхIа йолча фургоний, специализированни кузоваш йолча самосвалий, автоцистерний, металловозий, ахприцепий, прицепий, кхыдий конструкцеш. Хадиъа бохамерча цу тайпарча автомобилий увзальни доьал дикккха лакхлургда. Цу хаттара хьаьдагIа дола жоп «Известешa» критика тIеравь хиннача комитеташа дала даза аьнна хет сона.

— Автостроителашта хьалхашка латта декхар да, — аьлар М. Н. Попова, — 1964—1965 шерашка капитальни ремонт йоацаш грузовой автомобилаша 150 эзар километра легковойчар 200 эзар километра никъ бергболаш гIулакх вIаштIехьдоаккхилга. Дерригa машиний тайпаш эргадьяьа дарглоаш да укх гаргарча шерашка масса а автозаводе. Машиний тайпаш керладоахийта укх гаргарча шерашка масса а заводе йистекарглоаш да. Кхыча дешашца аьлча, хIанз арахецаш йола моделаш укх гаргарча яхе шера производстве IоаахаргIйолаш а кердачарна хувцаргйолаш а я.

(2-ча июле арадаьннача «Известия» яхача газета тIара).

КЪАХЬЕГАМО ЛУР

Грозненча Старя Сунже водалоро баьккха хоза сомий бешамаш а ягIаш волча лаьтта хьаьнала къахьегаш йоала номер кхоъ йолча сомий-баьца дарий совхоза цхьоалагIа бригада. 75 гектар баьца дераш кхедеши 33 гектар сомаш хулаш долча лаьтта тIара хIара шерарашера дика хьункъеи чуэи Самойлов Георгий Дмитриевич керте волча коллективо.

БIаь гарега саг юкъе волча [illegible] бригада къахьегамхоша шо-шоай балхаш ду дийнахьа: кхьача [illegible] нарсаш, хоаш чуэц, тIехьа кхача кабуц дIаюв, хIаьта нокорIо школашкера каникулах цIахийца, новкъостала баьхка дешархой юкъе а болаш болчар боалаш, гIамгIаш чуэц. Царна юкъе белгалбаьнна дика болх беш ба 30-ча юкъерча школа дешархой: Вараненко Миша, Горданенко Коля, Дыхалов Саша, иштта кхыча школашкара дешархой а. Норма 30 килограмм мара йоацача царех хIаране 35—40 килограмм боалаш боах дийнахьа. Цунга хьежа бетта 40—50 сом ахча а хургда царна баьча балхах.

Бригаде хьалха латташ я Бессарабова Галя звеньевой йола звено. Парникашка гIулакх деш йолча цун звенос цхьа эзар парникай рамашнара 4 тонн керда нарсаш гулъе езачоа 5 тонн гулъяьй. Иштта дика кхевни чуэцаши боахаш уж шоашта тIачIоагIъяьча цхьан гектара тIара нарсаш а.

Бригаде дикагIчарех ба Синденко Любовь, Друзенко Надежда, Усманова Шайман, Михайлова Нина, Кусаева Малика, Цокаева Пийза, кхыбараш. Укх шера къаьстта дика къахьегарах итт-итт сом ахча тийнад царна хIаранена.

А. ДОДОВ.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

ХОАМ

Конкурс йоацаш лакхерча дешара заведенешка деша нах дIачуйийера комисса дIахойт Нохч-ГIалгIай педагогически институте актови зале 6-ча июле дийнахьа 11 сахьат даьлча конкурс йоацаш деша баха аьнна заявленеш еннача наьха собрани хулар хилар.

Документаш дIачуйийду хIара дениа гор. Грозне, Комсомольски улицагIа 14, № 1 йола юкъера школа чуйолча цIеношка, Iуйрийна 9 сахьат даьлча деиа сарийна 6 сахьат даллалца.

РАДИО

8.15 — «Сердало» газета оагIонаш тIара; 8.25 — концерт; 8.45 — «Къона тIехье» яха передача (гIалгIай меттала); 16.05 — концерт; 16.30 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 17.00 — «Къилбаседа Кавказа экономически вахар» яха радиогазета; 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — «Редакционни гIулакхашта духьала» яха беседа (нохчий меттала); 18.20 — керда хоамаш (нохчий меттала); 18.35 — «Кхашка балхаш дераштa» яха концерт.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12.00 — «Со а иштта хургва» яха берашта йола передача. (гIалгIай меттала); 12.30 — «Дикаьйкаиа юккерча отарашкара сайренаш» яха художественни фильм; 18.40 — «Шарача вайнах юхедиса зене гIулакхаш дIадаккхи» — беседа (нохчий меттала); 18.55 — Лоаца метраж йолча фильм; 19.05 — «Московски новаторий говзал — грозненцашта» беседа; 19.20 — «Мьахь» яха киноочерк; 19.40 — телезрителей заявкех концерт (нохчий меттала); 20.15 — «Нана тIара бастесоа» яха телевизионни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам.—2-07-01; бехктовлама секретара—2-45-40; партийни вахарах, промышленностах, юртбахамах, оахьнойн отделий—2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-40; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революции проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ05188. Заказ № 3933.